

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Integrace 1,5 generace imigrantů z Ukrajiny

Jana Tůmová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Integrace 1,5 generace imigrantů z Ukrajiny

Jana Tůmová

Vedoucí práce:

Mgr. Tomáš Hirt, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Tomáši Hirtovi, Ph.D. za jeho odborné a vstřícné vedení, které mi pomohlo k dokončení této práce. Dále bych chtěla poděkovat všem mým informátorům za ochotu a čas, který mi věnovali.

Obsah

1	ÚVOD	1
1.1	Výzkumný problém	2
1.2	Teoretické a konceptuální uchopení	3
1.3	Cíle práce	6
2	METODOLOGIE	7
2.1	Výzkumný soubor	9
2.2	Vytváření dat.....	9
2.3	Analýza dat	10
3	PROCES INTEGRACE	10
3.1	1,5 generace imigrantů	12
3.2	Problémy spojené s migrací	14
3.2.1	Adaptace	17
3.2.2	Překonání jazykové bariéry	20
3.2.3	Identita	23
3.2.4	Diskriminace	27
3.3	Integrace do vzdělávacího systému	31
3.4	Integrace na pracovní trh	36
3.5	Navazování sociálních kontaktů	39
3.6	Kontakty s původní zemí	42
3.7	Vnímání domova a budoucnosti	45

4 ZÁVĚR	49
5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	54
6 RESUMÉ	58

1 ÚVOD

Ve své práci jsem se rozhodla věnovat tématu integrace imigrantů z Ukrajiny v Plzni. Tato práce je zaměřená na integrační proces potomků imigrantů, kteří přicházejí do Plzně v nízkém věku. Znamená to, že děti imigrantů se narodily v původní zemi a se svými rodiči prožívají migrační zkušenost. Ve výzkumné práci používám pro tyto potomky imigrantů termín 1,5 generace. Tato generace se odlišuje od první generace a zároveň i od druhé. Hlavní odlišností od první generace je absolvování vzdělávacího systému v přijímací společnosti. Oproti druhé generaci mají za sebou migrační zkušenost, kdežto druhá generace se v přijímací zemi již narodí. Práce pojednává o jejich integračním procesu od jejich příchodu s rodiči v dětském věku až po jejich integraci do školního systému, na pracovní trh a v závěru jejich vnímání domova a budoucnosti. Tato práce se snaží přiblížit i některé problémy, které úzce souvisí s migračním procesem. Děti přicházejí v nízkém věku se svými rodiči, kteří se rozhodli pro migraci často z ekonomických nebo politických důvodů. Život na Ukrajině jim nepřinášel to, co od něj očekávali a s myšlenkou lepších podmínek pro své děti přicházejí sem do České republiky.

Potomci imigrantů se tedy na základě rozhodnutí svých rodičů ocitají v neznámé zemi, kde je pro ně všechno cizí a nové. Z velké části záleží na věku jejich příchodu, protože někteří si ho kvůli nízkému věku ani nevybavují. Věk příchodu mezi mými informátory se pohyboval ve věku mezi devíti měsíci až třinácti let. V této práci mě zajímá tedy obecně příchod do země a s jakými rodinnými členy přijeli. Strategie migrace se mohou odlišovat, kdy může přijet celá rodina nebo postupem času dochází k řetězové reakci. Dochází i k tomu, že část rodiny zůstává v původní zemi. To je samozřejmě pro děti i další členy těžká situace, pokud jsou odtrženi od rodiny. Děti si tohle v prvních chvílích nemusejí uvědomovat, ale postupem času jim ostatní příbuzenstvo začne scházet.

Tím vzniká kontakt mezi původní a přijímací zemí, který mohou udržovat v různé míře intenzity.

Příchod do cizí země je samozřejmě zásah do života a velká změna. Tato práce se zaměřuje na celkový integrační proces, kterým procházejí potomci imigrantů. Proces integrace probíhá na čtyřech úrovních a to na strukturální, kulturní, sociální a identifikační Heckmann (2003, s. 11-12). To znamená, že integraci 1,5 generace imigrantů sleduji přes určité oblasti na všech těchto čtyřech úrovních. Ve strukturální úrovni se zaměřuji na začlenění do vzdělávacího a pracovního systému. Na kulturní úrovni sleduji kulturní a subjektivní změny imigrantů. Sociální integrace odkazuje na kontakty a sociální vztahy ve společnosti. V poslední dimenzi identifikační práce pojednává o jejich pocitech identifikace, vnímání domova a budoucnosti. Práce mimo jiné sleduje, s jakými hlavními bariérami se musí vyrovnávat a jaké volí strategie pro začlenění do většinové společnosti. Dále se zaměříme na to, jak oni sami vnímají českou společnost, co jim vadí a jak nahlízejí na povahu domova.

1.1 Výzkumný problém

Výzkumným problémem, který mě zajímal v této práci je integrace druhé generace imigrantů z Ukrajiny. V dnešním globalizovaném světě už migrace není žádným novým fenoménem, proto existuje mnoho prací zaměřených na imigranty. V mém výzkumu jsem se rozhodla věnovat pozornost dětem imigrantů. Termín druhá generace je trochu zavádějící a obecný. Vysvětlení tohoto termínu se věnuji v dalších stránkách. Ve své výzkumné práci používám termín 1,5 generace, který odkazuje k potomkům imigrantů, kteří se narodili v původní zemi a do přijímací země přicházejí v nízkém věku. V této práci se budu držet rozlišení mezi druhou generací a 1,5 generací.

Výzkumné téma integrace jsem zvolila z důvodu důležitosti jak pro imigranty, tak pro hostitelskou společnost. Integraci můžeme chápat jako začlenění do společnosti, která probíhá na různých úrovních. Integrace není snadný proces a především vyžaduje čas. Úspěšná integrace závisí na přístupu imigrantů i přijímací společnosti. Vzhledem k tomu, že sleduji integraci potomků imigrantů, kteří přicházejí do země v nízkém věku jejich začlenění má jinou podobu na rozdíl od první generace. Oproti první generaci mají jistou výhodu zapojení se do školního systému. Vzdělávací systém usnadňuje přístup ke zvládnutí jazyka, vzdělávání, orientaci ve společnosti a je také dobrým zdrojem nových sociálních kontaktů. Potomci imigrantů mají větší předpoklady v úspěšnou integraci než jejich rodiče, tedy první generace přistěhovalců.

Integrace, jak jsem zde nastínila, závisí také na přístupu a postoji k imigrantům ze strany společnosti. Přijímací společnost požaduje osvojení si jazyka, přijetí různých práv a povinností, začlenění se do společnosti a participaci na nové kultuře. Na druhou stranu imigranti chtějí vstřícný přístup, ochotu při řešení problémů a přijetí ze strany společnosti. Zda dochází k plnění těchto požadavků, je otázkou, kterou se snažím zodpovědět v této práci.

1.2 Teoretické a konceptuální uchopení

Tato práce pojednává o celkovém průběhu integračního procesu druhé generace imigrantů. Pojem druhá generace odkazuje k potomkům imigrantů, kteří se již narodí v cílové zemi. Na rozdíl od termínu 1,5 generace, kdy migrační proces absolvují v nízkém věku s rodiči. Tato odlišnost se v mnohých pracích nezdůrazňuje a s termínem druhá generace se zachází obecně. Autoři Crul, Schneider a Lelie (2012) považují toto rozlišení za důležité a potřebné. Práce se zaměřuje na potomky imigrantů, kteří se narodili ještě v původní zemi, tedy jedná se o

1,5 generaci. Rozdílnost mezi těmito dvěma pojmy není zanedbatelná, protože místo narození často ovlivňuje povahu a vnímání domova.

Termín integrace je v této práci chápán jako postupný proces včleňování se do již existujících sociálních, ekonomických, politických, kulturních a jiných struktur většinové společnosti. Integrace je pojem dost nejednoznačný a každý si pod ním může představit něco trochu jiného. Z tohoto důvodu je problematické uchopit tento pojem integrace, a co všechno by měl zahrnovat. Nápomocné mi bylo v této práci vymezení integrace podle Friedricha Heckmanna (2003, s. 11-12), které má čtyři klíčové dimenze integrace. Tato práce sleduje postupný proces integrace na těchto čtyřech dimenzích. Ve strukturální úrovni se zaměřuji na začlenění do vzdělávacího a pracovního systému. Na kulturní úrovni sleduji kulturní a subjektivní změny imigrantů. Sociální integrace odkazuje na kontakty a sociální vztahy ve společnosti. V poslední dimenzi identifikační práce pojednává o jejich pocitech identifikace a vnímání domova.

Integrace do vzdělávacího systému představuje pro potomky imigrantů důležitý moment. Účast ve školním systému pomáhá překonat jazykovou bariéru, vede k získání informací o společnosti a mnohých sociálních kontaktů. V kapitole, kde práce pojednává o integraci do vzdělávacího systému, vycházím z autorů Crul, Schneider a Lelie (2012, s. 104-105). Podle nich vzdělávací systémy slouží ke dvěma účelům, jeden z nich je kulturní a politická homogenizace a jako druhý sociální stratifikace. Autor Heckmann (2008, s. 30-31) mluví o tom, že důležitou roli má kulturní, sociální a ekonomický kapitál, který je nezbytný pro úspěšné vzdělávání a integraci. Pokud jde o integraci na pracovní trh autoři Trbola a Rákoczyová (2010, s. 22-30) uvádí, že integrace na pracovní trh závisí na různých faktorech. Vhodné rozdělení na faktory strukturální, které jsou podmíněné jednáním aktérů působících na pracovním trhu. Dále na ekonomické, které záleží na individuálních rozdílech v lidském a sociálním kapitálu.

Kulturní dimenze zahrnuje získání klíčových kompetencí přijímající společnosti, přičemž kulturně se integrovat do hostitelské země neznamena, že původní kompetence nemohou být zachovány. V rámci této dimenze se učí porozumět kultuře české společnosti, hodnotám a typickému chování a současně si mohou zachovat svou vlastní kulturu. Zaměřuji se i na reakce většinové společnosti na odlišnosti těchto imigrantů. V této části sleduji projevy diskriminace, o kterých se imigranti zmiňují. Podle autora Vávry (2009, s. 29-30) diskriminaci můžeme chápat jako důsledek předsudků, stereotypů, xenofobie nebo rasismu. Jedná se o jejich promítnutí do chování vůči různým skupinám ve společnosti. Diskriminace se může objevovat na mnoha úrovních ve škole, v pracovním prostředí nebo v přístupu k veřejným službám. Nelze pochybovat o tom, že stěžejním předpokladem pro úspěšné porozumění cizince kulturním prvkům české společnosti, je znalost českého jazyka. Znalost českého jazyka je považována jako jeden z klíčových integračních prvků. V této části jsem sledovala oblast jazyka a vnímání kultury. Proces učení je ovlivňován zejména motivací, která je daná hlavně představami o budoucím setrvání v zemi (Pořízková 2009, s. 71-73). V oblasti jazyka jsem sledovala, zda usilují o zachování svého původního jazyka, což může představovat jistou výhodu. Právě autoři Trbola a Rákoczyová (2010, s. 27-29) hovoří o specifické jazykové kompetenci cizinců, která může být naopak v zaměstnání vítaná a výhodou. Některá pracovní místa požadují znalost cizího jazyka, což zvyšuje šanci pro rodilé mluvčí.

Koncept sociální integrace se vztahuje k utváření sociálních sítí a věnuje se otázce navazování kontaktů. V kapitole o navazování kontaktů vycházím z autorky Klvačové (2012, s. 45-46), která představuje navazování sociálních vazeb a přátelství jako za zásadní pro integrační proces. Právě přátelské vztahy pomáhají k jejich začlenění a pocitu přináležetosti k nové zemi. Autor Vávra (2009, s. 26-28) mluví o jisté překážce, kterou vytváří naše společnost. Touto překážkou v navazování

kontaktů jsou míněné stereotypy a předsudky, jimiž je naše společnost zatížena.

Identifikační dimenze se zaměřuje na osobní pocity imigranta a jeho identifikace. Součástí identifikační dimenze je identita přistěhovalce a její proměna. Individuální identita může být vytvářena souběžnou příslušností k mnohým sociálním skupinám, což může vést k existenci dvou nebo více domovů (Rákoczyová a Pořízková 2009, s. 33-35). Identifikaci imigrantů jsem sledovala otázkou na jejich vnímání domova a budoucnosti. K tématu identity autor Szaló (2007) vysvětluje vznik jevu hybridních neboli smíšených identit, ke kterému došlo globalizací světa. V dnešní době je proces migrace běžným a častým procesem, což s sebou přineslo jistou změnu. Tímto tématem se zabývá teorie transnacionální migrace.

1.3 Cíle práce

Cílem této práce je představit, jak se 1,5 generace imigrantů postupně začleňovala do naší společnosti. Záměrem je nastínit celkový průběh integračního procesu těchto potomků imigrantů. Práce sleduje, jaký postup imigranti volili při začlenění do různých sfér společnosti. To souvisí s jejich vlastní interpretací, jak vnímali a vypořádali se s touto novou situací. Cílem práce je ukázat, co imigrantům v procesu integrace pomohlo a naopak jaké bariéry museli překonat.

Potomci imigrantů jako děti nedaly prvotní impulz k migraci, tento krok za ně udělali jejich rodiče. V tomto ohledu se první generace odlišuje od jejich potomků, kteří neměli příliš možnost podílet se na rozhodování. Děti cizinců se tedy ocitají v nové a cizí zemi bez vlastní volby. Proces integrace dětí je odlišný než u jejich dospělých rodičů. Spojujícím prvkem je to, že přicházejí z odlišného kulturního prostředí. Děti po příchodu musejí překonat nástup do školy a rodiče zase na pracovní trh.

V počátcích se nejde vyvarovat řadě nedorozuměním, ke kterým dochází ve škole, v práci, na úřadech nebo v běžné komunikaci.

Cílem práce je pomocí rozhovorů s mými informátory zjistit informace vztahující se k výše identifikovaným oblastem integrace. Vše, co pro nás je snadné a nad čím ani nepřemýšlíme, je pro příchozí cizí a složité. V naší společnosti to imigrantům navíc neusnadňujeme svými stereotypními představami. Ve své práci se zabývám tedy některými problémy spojenými s migrací a postojem k cizincům. Na strukturální úrovni se věnuji integraci do školního systému, se kterým se děti setkávají po příchodu. Školní systém vytváří pro děti jistou výhodu oproti jejich rodičům. Školní výukou se děti rychle seznámí s jazykem a díky tomu jsou schopné lepší orientaci ve společnosti. Práce sleduje jejich pozdější přechod ze vzdělávacího systému na pracovní trh. Díky vzdělávacímu systému, který je schopný imigranty dobře připravit na ten pracovní to vytváří plynulý přechod. Vzhledem k tomu, že do nové země potomci imigrantů přicházejí v dětském věku, znamená to, že zde strávili už velkou část života. Což mě samozřejmě v mé práci vede k tématu jejich vnímání domova a představě o budoucnosti.

2 METODOLOGIE

V tomto výzkumu byla zvolena kvalitativní metodologie. Kvalitativní výzkum se zaměřuje na jednotlivce nebo skupiny a snaží se zjistit, jak sami nahlíží nebo interpretují nějaké téma. Což je účelem mého výzkumu dozvědět se, jak potomci imigrantů interpretují svůj příchod do země, začlenění do společnosti, vnímání domova a budoucnosti a obecně problematiku vztahující se k cizincům. Kvalitativní metoda byla zvolena, abych se mohla dostat k hlubším informacím o těchto souvisejících tématech spojených s migrací. Ve výzkumu jsem nesměřovala ani tak k velikosti vzorku, ale spíše ke kvalitě dat. Zahrnula jsem do výzkumu 8 informátorů, 4 ženy a 4 muže, od kterých jsem se snažila získat co nejpodrobnější informace. Věk mých informátorů se

pohyboval v rozmezí od 17-25 let. Svá data jsem získávala formou polo-strukturovaných rozhovorů. Tento typ jsem zvolila z důvodu, abych neopominula nějaké klíčové téma a obsáhla všechny výzkumné oblasti.

Cílem práce je pomocí polo-strukturovaných rozhovorů s mými informátory, zjistit informace vztahující se k oblastem integrace, které jsem zahrnula do této výzkumné části. Výzkumné otázky byly konstruované na základě již výše zmíněného rozdělení integrace do čtyř úrovní strukturální, kulturní, sociální a identifikační. Na každé z úrovní integrace jsem vycházela z jistých teoretických předpokladů, o které jsem se opírala.

Ve strukturální úrovni, jsem se pomocí otázek snažila zjistit, jaký byl nástup do školy a jak vzpomínají na školní období. Zda imigrantům někdo pomáhal s přípravou do školy, která byla jistě z počátku náročnější než u členů většinové společnosti. Dále jsem sledovala to, jak hodnotili přístup ze strany učitelů i svých spolužáků. V další části jsem sledovala jejich přechod ze vzdělávacího systému na trh pracovní. Na kulturní úrovni jsem se zaměřila na jejich začlenění do společnosti a na proces získávání kompetencí přijímací společnosti. Zaměřila jsem se i na to, jaké kulturní prvky původní země se snaží zachovat. To jaké strategie volili k zvládnutí nového jazyka a jak se mluvilo v jejich domácím prostředí. To souvisí i s jejich původním jazykem, zda ho chtějí uchovat a používají svůj rodný jazyk. Do této oblasti jsem zahrnula jejich hodnocení přístupu většinové společnosti, co jim ve společnosti vadí a jak se to projevuje. V sociální dimenzi integrace jsem se zajímala o jejich navazování kontaktů. Jakým způsobem navazovaly přátelské vazby a jaké bariéry do toho vstupovaly. Zda bylo něco, co jim v tomto ohledu ve společnosti pomohlo. V poslední úrovni identifikační jsem výzkumnými otázkami sledovala jejich vlastní identifikaci. V této oblasti jsem se snažila zjistit plány ohledně jejich budoucnosti. Zda si umí představit, že by jednou své děti vychovávali tady. Co si spojují s domovem a kde jsou podle nich doma. Dále sleduji, jak udržují kontakt se svými příbuznými, kteří zůstali

v původní zemi. Do této oblasti zasahuje i současná situace na Ukrajině, která z určité části ovlivnila jejich úvahy o budoucnosti.

2.1 Výzkumný soubor

Základní soubor v mém výzkumu vytváří potomci imigrantů z Ukrajiny v Plzni. Moji informátoři patří do 1,5 generace, což znamená, že se narodili na Ukrajině a v nízkém věku přicházejí do České republiky. Data jsem sledovala na úrovni jednotlivce. Pokud jde o velikost souboru, mojí snahou bylo spíše získat kvalitní a podrobné data. Jsem si vědoma, že na základě tohoto výzkumného vzorku nemohu data vztahovat na celou populaci.

Zvolila jsem nepravděpodobnostní typ výběru, protože jsem do svého výzkumu mohla zahrnout jen některé členy, kteří splňovali podmínky uvedené výše. Způsob výběru informátorů jsem použila řetězový výběr, kdy jsem do svého výzkumu zahrnula nejprve osoby, na které jsem měla kontakt, a další osoby byly vybrané na základě doporučení. Tento typ výběru je příhodný pro populace, které nejsou zrovna lehce dostupné, což v mém případě také částečně platí. Na druhou stranu je jeho nevýhodou, že jsou do výzkumu zahrnuti informátoři z jedné sociální sítě (Disman 2002, Silverman 2005, Toušek 2012).

2.2 Vytváření dat

Metodu vytváření dat jsem zvolila polo-strukturovaný rozhovor. Tento přístup jsem zvolila z důvodu, abych neopominula nějaké důležité téma rozhovoru. Tento přístup je příhodný pro kvalitativní analýzu, při níž dochází k interpretaci významů, na základě které jsou formulovány koncepty a teorie. Polo-strukturovaný rozhovor mi dovolil vytvářet intenzivní data, protože jsem se v jeho průběhu zaměřovala na konkrétní výzkumná témata. Před provedením těchto rozhovorů jsem si připravila osnovu témat, na které jsem se v tomto výzkumu zaměřila. Místo rozhovoru jsem

volila na základě domluvy s mými informátory, tak aby rozhovor nebyl nějak narušován. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí 50-75 minut. Důležitá je zde respondentova znalost, jeho zkušenosti, postoje, pocity a vůbec celý prostor, který je respondentovi dobře znám (Disman 2002, Silverman 2005, Toušek 2012).

2.3 Analýza dat

Základním zdrojem dat se staly přepisy provedených rozhovorů. Předmětem analýzy nebyl v této práci jazyk samotný, nýbrž smysl výpovědí. Při přepisu jsem tedy vynechávala slova, která nenesla informační hodnotu. Analýza dat probíhala v několika fázích, které se částečně navzájem překrývaly. V první fázi jsem k přepsaným datům přiřadila příslušné kódy podle vyskytujících se pojmů a témat. Kódy byly organizovány do kategorií a analyzovány z hlediska obsahu. Jednotlivé kategorie jsem si rozčlenila podle schématu čtyř dimenzí, na kterých probíhá integrační proces. Rozdělení na strukturální, kulturní, sociální a identifikační mi bylo nápomocné k tomu, abych obsáhla všechny oblasti a pro lepší orientaci (Heckmann 2003, s. 11-12). Pozornost jsem věnovala místům, ve kterých se výpovědi shodovaly nebo naopak odporovaly.

3 PROCES INTEGRACE

Z výzkumů integrace cizinců vyplývá, že pojem integrace je v mnoha ohledech nejednoznačný. Jako problematické se podle Klvačové (2012, s. 17-19) ukazuje definovat obsah pojmu integrace a hodnoty. Významy pojmu integrace se mohou v různých zemích odlišovat a proměňovat v čase. Je téměř nemožné domnívat se, že existuje jeden způsob začlenění do společnosti. Je velice obtížné shodnout se na jednom výkladu integrace, protože se odehrává na všech úrovních a částech společnosti.

Vymezení integrace podle Friedricha Heckmanna (2003, s. 11-12) má čtyři klíčové dimenze integrace. Mezi ně patří strukturální, kulturní, sociální a identifikační. Strukturální integraci bychom mohli vysvětlit, jako získávání přístupu k pozicím a statusům v institucích společnosti. Jedná se třeba o začlenění na trh práce, do školského systému, učení se a socializace. Kulturní integrací se myslí kulturní a subjektivní změny imigrantů a zároveň se mění i přijímací společnost. Sociální integrace odkazuje na participaci imigrantů ve společnosti a jejich sociální vztahy. Identifikační dimenze, jak název napovídá, souvisí s pocity a vnímáním identifikace imigrantů. Integraci bychom měli chápat jako dvoustranný proces, do kterého se zapojují jak imigranti, tak členové přijímací společnosti.

Výsledky integračního procesu můžeme dle autora Drbohlava (2010, s. 91-93) sledovat na stupni začlenění imigrantů do společenského, ekonomického, právního, politického, kulturního a geografického systému majoritní společnosti. Pro každou již výše zmíněnou dimenzi lze stanovit několik integračních indikátorů. Určení těch nejvhodnějších indikátorů je však problematické a tak bychom je měli považovat pouze jako orientační.

Soužití imigrantů a příslušníků většinové společnosti může probíhat různými způsoby, které záleží na přístupu majority i samotných přistěhovalců. Jako významná se ukazuje podle Rákoczyové a Pořízkové (2009, s. 23-25) „sociální integrace jako multidimenzionální proces, který zahrnuje prostor pro vlastní identifikaci nebo zachování různorodosti.“ Můžeme se shodnout na tom, že ani majoritní společnost se nejeví jako homogenní celek. Heckmann (2003) definuje integraci jako získávání práv, přístup k pozicím a statusům, změnu individuálních charakteristik, budování sociálních vztahů a identifikaci imigrantů s přijímací společností. Integrace závisí na přístupu a otevřenosti vůči imigrantům ze strany většinové společnosti. Úspěšnost integrace můžeme sledovat podle některých faktorů jako podmínky odchodu, ekonomický status imigranta,

typ pobytu, věk, gender, země původu, charakteristiky etnické skupiny v dané zemi a podmínky přijímací společnosti.

Proces, v němž se očekává přizpůsobování jen na jedné straně, kritizovali Catles a další autoři (2003, s. 112-114). V takovém případě se může účinnost integrace snižovat. Přestože se klade důraz na oboustranný proces, stále to jsou hlavně imigranti, kdo se má přizpůsobit, změnit, naučit se nové věci a pravidla. V takovém porozumění se podle autorů hodí spíše význam asimilace. Imigranti i většinová společnost by měli spolupracovat a podílet se stejným dílem. Příchozí cizinci by měli dostat možnost podílet se na formulaci podmínek, tak aby byla integrace úspěšná. I Ruth Benedictová považovala za základní sílu kultury integraci. Jednotlivé kultury představují nahodilou kumulaci mnoha různorodých kulturních prvků náhodně shromážděných difúzí a migrací z nejrůznějších kulturních oblastí. Díky mechanismu integrace si ale každá kultura jednotlivé kulturní prvky přizpůsobuje do podoby více nebo méně pevných vzorů myšlení a chování (Soukup 2000, s. 74).

3.1 1,5 generace imigrantů

Termínem druhá generace bývají označováni potomci imigrantů, kteří se v cílové zemi již narodili. Další vhodný termín odkazuje k 1,5 generaci, což jsou potomci, kteří imigrovali s rodiči v nízkém věku. Ukazuje se problematika v této terminologii, kdy někteří autoři toto vymezení nerozlišují a používají obecnější termín druhá generace. Můžeme zmínit autory Crul, Schneider a Lelie (2012), kteří toto rozlišení zdůrazňují a kritizují akademické prostředí ve Spojených Státech, které toto rozlišení často opomíjí. Rozdílností je, že druhá generace již nemá migrační zkušenost a v nové zemi se narodí. Tím v mnoha státech získávají státní občanství, což odlišuje 1,5 generaci. Vlastně je to úplně odlišná situace, protože nemusejí překonávat jazykovou bariéru a nepřicházejí do země, jako cizinci a nováčci.

Autor Rumbaut (2012) uvádí, že rozdíl mezi dospělými migrujícími a dětmi je dost znatelný především ve vzdělávání a adaptaci. Věk příchodu do přijímací země je hlavní mezigenerační rozdíl. Termín „one-and-a-half“ nebo 1,5 generace je odlišný od první generace imigrantů, kteří přicházejí v dospělém věku a zároveň se odlišuje i od druhé generace, která se narodí v zemi a nemá za sebou migrační zkušenost. Záleží na věku příchodu, od kterého se odvíjí adaptační proces, který se může odehrávat v různých sociálních kontextech. Představuje rozdělení věku příchodu dětí na tři věkové stupně předškolní, střední a dospívající. Příchozí v předškolním věku si příliš nepamatují svoji rodnou zemi a jsou spíše socializováni v přijímací zemi. Ve středním věku se učí číst a psát v původní zemi, ale vzdělávací systém dokončují v nové zemi. Dá se říci, že se nacházejí mezi dvěma světy. V posledním věkovém stupni mohou přicházet do školního systému nebo rovnou na pracovní trh. Jejich zkušenosti jsou blízké první generaci.

Autoři Feyter a Winsler (2010, s. 51-52) se věnují také rozdílnosti mezi generacemi. To znamená mezi dětmi, které procházejí migračním procesem a dětmi narozenými v hostitelské zemi. Úspěch integračního procesu potomků imigrantů závisí na několika faktorech jako na generaci, jejich rodičích, věku příchodu dětí, věku rodičů a době strávené v nové zemi. Především zdůrazňují určující faktor věku dětí, ve kterém dochází k migračnímu procesu. Podle nich je určující i v jakém věku přicházejí jejich rodiče do země. Pokud rodiče přicházejí v mladším věku, mohou být více akulturováni oproti rodičům, kteří přicházejí v pozdním věku. To může mít samozřejmě vliv na děti imigrantů, protože rodina je do velké míry ovlivňující.

Proces integrace je odlišný než u dospělých imigrantů první generace. Potomci imigrantů neměli rozhodovací moc k impulzu migrace, kdy toto rozhodnutí za ně udělali rodiče. U potomků migrantů je důležitý věk příchodu do země. Obecně se má za to, že čím je věk nižší, tím je snadnější začlenění do společnosti. Samozřejmě v nízkém věku si

migrační zkušenost nemusejí pamatovat oproti svým rodičům. Spojujícím faktorem je, že přicházejí z odlišného kulturního prostředí. Děti si díky vzdělávacímu systému na nové prostředí zvykají rychle a u jejich příslušníků se pak ukazuje, že jsou častěji v kontaktu s lidmi podobného věku nebo postavení, tedy mimo svou etnickou skupinu.

3.2 Problémy spojené s migrací

Jednoznačně můžeme říci, že příchod cizince do nové země je složitý a plný obtížností. V prvopočátcích je to zvládnutí „kulturního šoku“, který vytváří silný tlak na identitu migranta. Nově příchozí cizinci musejí překonat řadu překážek a přijímací země jim tuhle situaci mnohdy neusnadňuje svojí zatížeností stereotypních představ.

Migranti v hostitelské zemi procházejí obrovskou změnou a často začínají nový život. Komplikací je pro ně podle autorek Trlifajové a Cieslarové (2009, s. 77-79) znalost jazyka, minimum kontaktů na získání bydlení, práce, orientace na úřadech a vyřízení potřebných dokumentů k delšímu pobytu v zemi. Tuto širokou škálu problému musejí řešit co nejrychleji často souběžně, proto je to dost náročné vypětí. V takové tíživé situaci jsou jakékoli kontakty na jednotlivce nebo organizace ochotné pomoci s těmito problémy vítané. To je především starost rodičů zajistit bydlení a strávit spoustu času zařizováním dokladů na úřadech. Pro jejich děti příchod do země představuje zase něco trochu jiného.

Autorky Bittnerová a Moravcová (2010, s. 9-13) uvádí, že sociální status příchozích imigrantů v našem vymezení je rozvíjen v několika rovinách. Určující je nejen ekonomická pozice v České republice a kulturní okruh vázaný na enkulturaci v původní zemi. Své postavení má i společenská prestiž, která je vytvářena interakcí se společnostmi v nové zemi. Tato společenská prestiž je problematická v tom, že je často zatížena historickou pamětí a je ukotvená v hodnotových postojích.

Historické vztahy mezi zdrojovou a cílovou zemí jsou jedním z hlavních indikátorů ve vnímání migrantů.

Lidé z přijímací země mají podle Peškové (2006, s. 29-32) často tendenci cizince zařadit do nějaké skupiny, kdy dochází k řadě nedorozuměním, předsudkům, stereotypům a diskriminaci. Této skupině potom připisujeme nějakou kolektivní vlastnost, která může být pozitivní, ale daleko častěji negativní. Následkem toho dochází k automatickému připisování těchto vlastností všem jednotlivcům dané skupiny. To, jak na člověka nahlížíme, nevyplývá z nějaké naší osobní zkušenosti, ale je šablonovitě přebíráno a udržováno tradicí. Takový názor zakořeněný v tradici bývá velice trvalý a mění se těžce.

Pro potomky imigrantů představuje migrace náročnou situaci. V dětském věku si nedovedou představit, co je v nové zemi čeká a na co se mají připravit. Rodiče za ně rozhodnou, kde budou vyrůstat a kde stráví část svého života. K rozhodnutí opustit Ukrajinu docházelo často kvůli nedobré ekonomické situaci a vůbec podmínkám pro život. Hlavně kvůli svým dětem, aby jim poskytli šanci na lepší možnosti v životě. V nízkém věku si děti mnohdy nedovedou odvodit důvod jejich odchodu. Postupem času se jim rodiče tyto důvody snaží objasnit a v pozdějším věku přicházejí na to, že to byla správná volba. Někteří z mých informátorů zde většinou neměli ani žádné příbuzné nebo známé, rodiče se rozhodli jet do České republiky na vlastní pěst. To samozřejmě dělá situaci ještě těžší, protože jim nemá kdo poskytnout informace a provést je prostředím. U někoho se stalo, že nejdříve do země přijel jeden člen z rodiny zjistit, jaké jsou zde pracovní podmínky a jestli se tady pro jejich rodinu jeví lepší perspektiva. Migrace někoho z členů rodiny může potom vyvolat řetězovou reakci, kdy na základě doporučení přicházejí i další členové. Situace je potom pro všechny jednodušší, když rodina může držet při sobě a řešit problémy společně.

„Jako první zemi opustila matky sestra. Pokud vím, tak kvůli studiu, později se zde vdala a matka se rozhodla přijet i s námi sem za ní. Mamka s ní byla v kontaktu a na základě toho jsme se i rozhodli sem přijet. Já jsem do Česka přijela s mamkou, tátou, sestrou a bratrem. Na Ukrajině nezůstal nikdo z příbuzných, dřív nebo později přijeli i ostatní členové rodiny jako babička, strýc atd.“

(žena, 17 let, Plzeň)

„Přijel jsem s matkou, táta jel asi o půl roku dřív. Chtěl zjistit, jak to tady vlastně chodí. Zdálo se nám to rozumné nebrat hned s sebou celou rodinu. Na základě toho se mamka rozhodla, že sem přijedeme také. Tam byly špatné pracovní i životní podmínky. Na Ukrajině tenkrát zbyla většina rodiny (strejdové, sestřenice, bratřenci, babička s dědečkem). Dnes už je většina z nich zde v Česku, jen děda s babi zůstali na Ukrajině, ale momentálně pracujeme na tom, aby i oni mohli sem k nám.“

(muž, 22 let, Plzeň)

„Naši se už dávno rozhodovali, původně chtěli do Německa, ale nakonec se naskytly nějaké pracovní podmínky tady v Čechách. Byly to pracovní důvody, osobní a viděli v tom lepší perspektivu. Táta tady měl obchodního partnera a vše bylo dohodnuto, ale nakonec ani to nevyšlo. Ten jeho obchodního partner se už neozval. Doslova nás tak trochu vypekl. Měl nám dohodnout i bydlení a všechno, takže potom bylo všechno jen na nás a bylo to dost těžké. Ze začátku jsme bydleli v hotelu, což se nám prodražilo. Takže jsme museli začínat od začátku.“

(žena, 25 let, Plzeň)

„Jako první z rodiny do Čech odjela babička, maminka z tátovo strany. Poměrně rychle si našla práci a seznámila se s jedním Čechem, se kterým navázali vztah a vzali se. Doteď jsou šťastně spolu a jen díky nim jsme se sem dostali i my. Babička automaticky obdržela trvalý pobyt po sňatku, tím pádem i její dítě, tedy táta a jeho rodina. Musím říci, že babiččin manžel nám na začátku velmi pomáhal. Byla to pro nás všechny velká výhoda.“

(žena, 23 let, Plzeň)

Rozhodnutí pro migraci není jednoduché a odcestovat s celou rodinou do cizí země je pro imigranty poměrně riskantní. Vhodnější strategií se u rodin 1,5 generace objevuje doporučení ze strany někoho, kdo se v přijímací zemi již nachází a může podat příslušné informace o podmínkách života. Tímto způsobem se samozřejmě může předejít určitým problémům a neočekávaným komplikacím.

3.2.1 Adaptace

Adaptaci obecně můžeme charakterizovat dle autorů Drbohlav a Ezzeddine-Lukšíková (2004, s. 9-10) jako přizpůsobení se imigrantů životu v novém prostředí. Pokud budeme mluvit o zařazení imigranta do nové společnosti, existují dva přístupy, inkluze a exkluze. Exkluze může nastat v případě, kdy se cizinec rozhodne izolovat od majoritní společnosti. Migranti mohou zpočátku vyhledávat kontakt pouze s etnickou skupinou a až později zvýšit interakci s většinovou společností. Kontakt s jejich etnickou komunitou, jim může pomoci při řešení různých problémů a zlepšení orientace ve společnosti. Touto blízkostí může vzniknout i jisté riziko izolovanosti. Proces, při kterém dochází k začleňování do společnosti, probíhá dvěma směry. V tomto procesu je určující postoj migranta k majoritní společnosti a zároveň přístup většinové společnosti k imigrantům. Procesy, jež doprovázejí začleňování do majoritní společnosti jsou adaptace, akulturace, integrace a asimilace.

Autorky Trlifajová a Cieslarová (2009, s. 77-79) zmiňují, že vedle komplikací s administrativou a dalších nežádoucích problémů, které nastávají po příchodu do nové země, je pod velkou zátěžovou zkouškou psychika. Psychika migranta zažívá velký otřes související s celkovou změnou prostředí, životního stylu, a také je trápí nejistá budoucnost v zemi. Mnohdy se dostavuje pocit beznaděje a osamocení, protože se

náhle ocitá v cizím nepřátelském prostředí, často bez všech členů rodiny. Samozřejmě odtržení od rodiny představuje zásadní problém, který může ovlivňovat proces adaptace.

Různými procesy adaptace procházejí děti imigrantů. Mladí členové rodiny, kteří se do nové země dostali často bez vlastní volby. Rodiče se rozhodli pro opuštění původní země často z ekonomických a vůbec politických důvodů v zemi a děti následovaly vůli svých rodičů. Děti migrantů se musejí podle autora Sládka (2010, s. 52-53) vyrovnat s velmi silnou emoční náročností. Jedná se o reakci na nově vzniklou zátěžovou situaci, která doprovází tento proces. „Děti mohou procházet počáteční negací. Pokouší se vytěsnit reálnou skutečnost, se kterou ovšem nepočítaly.“ Příchod do neznámého a pro ně prázdného světa způsobil šok a vnitřní stres. Následně přichází fáze zloby, deprese a zvažování o návratu, načež dojdou do fáze akceptace a hledání nové identity. Autor Vávra (2009, s. 17) mluví o tom, že imigrant má v nové zemi často rozporuplné pocity. Jeho situace je podobná situaci žadatele o přijetí do uzavřeného klubu. Jsou cizinci v tom smyslu, že se pokoušejí interpretovat kulturní vzorce skupiny, jíž se chtějí stát členy. Pro úspěšnou interakci s většinovou společností dokonce musejí interpretovat tyto kulturní vzorce.

Sládek (2010, s. 53) uvádí, že některé děti migrantů projdou různými fázemi akulturace, kdy může dojít k tomu, že se od jisté chvíle považují za Čechy. V obtížnějším období adolescence, kdy člověk usiluje o vlastní ego, se děti snaží jasně odlišit od tradic, které vyznávají jejich rodiče. Adolescence u dospívajících migrantů má často komplikovanější průběh, než u jejich vrstevníků z majoritní společnosti. Může pak docházet k druhotné individualizaci a úplné asimilaci do nové společnosti. To doprovází opouštění původní kulturní identity.

Děti imigrantů mohou příchod do nové země snášet každý trochu odlišně. Obecně můžeme říci, že záleží do velké míry na věku dítěte a

jeho uvědomění si celé situace. Pokud je dítě starší, je to pro něj trochu složitější proces, protože se mu začne stýskat po tom svém známém světě, kde měl své přátele a neměl problém s komunikací. To může nějakou dobu trvat, než dojde k takovému stavu, protože je nejdříve všechno nové a teprve se začne rozhlížet. Tuto situaci může ulehčit to, když přichází do země většina rodiny. Neprojevuje se tolik úzkost a pocit, že jsme někoho opustili.

„Příchod jsem vnímala hrozně, první dojmy byly, že jsem chtěla strašně zpátky. Neměla jsem kamarádky, neuměla jsem pořádně mluvit a strašně se mi stýskalo, jak po rodině, tak po přátelích. Tím, že sem z vesnice, tak jsem tam byla s kamarádkami pořád. Hlavně kvůli tátovi, pak to trochu opadlo. Ale čím jsem starší, tak mi to začíná víc mrzet, že mám stavy, kdy začnu brečet. Před dvěma nebo třemi roky to tak nebylo. „
(žena, 21 let, Plzeň)

„Já jsem byla jako malá takový dobrodruh, měla jsem ráda dobrodružství. Ráda jsem jezdila s tátou na nějaké cesty. Ale potom jsem si to začala uvědomovat, že to není jen výlet. A všechno mi začalo chybět rodina, kamarádi a neuměla jsem jazyk. Začátek byl těžký. Tím, že jsme se nejdříve často stěhovali, tak jsem ani nechodila do školy. Měla jsem jen doučování a spíš jsem měla takovou domácí výuku přibližně dva roky. Takže jsem si nemohla ani moc najít přátele. Ale když jsem přišla do školy, tak jsem uměla více i než ostatní. Jazyk už jsem uměla, potom i přátele jsem si našla snadno.“

(žena, 25 let, Plzeň)

„Byl jsem ještě dítě, takže to byl samozřejmě šok. Rodiče mě ihned zapsali do školky, kde mi nikdo nerozuměl a kvůli tomu si se mnou nikdo moc nehrál. Ale jak je známo, děti rychle zapomínají a rychle se aklimatizují. Za půl roku už jsem perfektně mluvil česky a v šesti letech normálně nastoupil na základní školu. Hodně mi pomohly vychovatelky ve školce. Byly to starší dámy, a jelikož byla dřív na školách povinná ruština,

rozuměly mi a to byla má spása. Do teď si pamatuji, jak na mě byly hodné a jak pomáhali mně i mamce.“

(muž, 25 let, Plzeň)

„Příchod jsem nijak nevnímal, byl jsem příliš malý. Vzhledem k tomu, od jak nízkého věku zde žiji, mi nic pomáhat ani nemuselo, připadám si jako v rodné zemi. Český jazyk je pro mě jako mateřský.“

(muž, 24 let, Plzeň)

Za nejvíce problematické se ukazuje nemožnost kontaktu s ostatními kvůli jazykové bariéře. To, že tady neměli žádné kamarády a zpočátku bylo těžké si nějaké vytvořit, když se neuměli ani představit. Jakmile se prolomila jazyková bariéra a začali se vytvářet kontakty, situace se jevila hned pozitivněji. Vytvoření sociálních kontaktů se jeví jako zvláště důležité, protože jakmile si zde vytvoří okruh přátel, prostředí se začne stávat přijatelným. Rodina a přátelé by v prostředí, kde žijí, nemělo chybět. Jako dvě rozhodující věci se zdá být zvládnutí jazyka a spolu s ním i vytvoření nových sociálních kontaktů. To byla hlavní strategie potomků imigrantů pro přizpůsobení se prostředí v nové zemi.

3.2.2 Překonání jazykové bariéry

Význam jazyka je podle Pořízkové (2009, s. 71-73) pro pracovní a společenský život v České republice je samozřejmě veliký. Záleží na tom, jaký druh pobytu mají migranti v plánu, zda půjde pouze o krátkodobý nebo dlouhodobý. Ve druhém případě je znalost češtiny nezbytná pro začlenění se do společnosti. Proces učení je ovlivňován zejména motivací, která je daná hlavně představami o budoucím setrvání v zemi. V případě potomků imigrantů je to záležitost velice důležitá.

Migranti mohou využít výukové jazykové kurzy nebo aktivní samostudium. Učení jazyka ovlivňuje také věk příchodu do země, čím mladší člověk je, tím je zvládnutí jazyka jednodušší. Znalost češtiny je

však podmínka úspěšné integrace. Děti migrantů při nástupu do školy jsou schopné si plně osvojit znalost jazyka. Zpočátku následují krušné začátky na nové škole a dochází k řadě nedorozumění, která jsou způsobena jazykovou bariérou.

Podle Radostného (2010, s. 146-148) se tedy přítomnost žáků cizinců na českých školách stala realitou a jejich počty se zvyšují. S tím se musí vyrovnat vedení škol i pedagogičtí pracovníci. Z celkového počtu největší podíl žáků na druhém místě tvoří děti z Ukrajiny. Výuka češtiny je náročný proces, který se dlouhodobě promítá do jejich studia a ovlivňuje jejich studijní výsledky. Práce se žákem, který se ocitl v novém prostředí a ještě nezná jazyk je komplikovanější. Je třeba mu věnovat při výuce větší pozornost, na kterou mnohdy při vyučovací hodině není dostatek času. Mnoho pedagogů tedy ponechává žáka svému osudu, že se během svého setrvání jazyk doučí. Poměrně složitá situace nastává, při zařazení žáka do odpovídajícího ročníku. Žák tedy bývá řazen do nižších ročníků, než by věkově odpovídalo. Další obtížností spojenou s výukou je ohodnocení takového žáka, ale je zde možnost žáka v prvním pololetí neklasifikovat.

Zvládnutí jazyka je pro 1,5 generaci podmínkou pro úspěšnou integraci. Tím, že porozumí jazyku, porozumí i společnosti a lidem v ní. Tím, že všichni z mých informátorů nastoupili do školy po příchodu do země, se jazyk poměrně rychle naučili. Začátky jsou považované za nejhorší, protože jim nikdo nerozuměl. Ale celkově mluví o tom, že proces učení nebyl těžký. V podstatě všichni si na jazyk zvykli a nikomu nedělá problém. Mezi jeden z největších problémů s češtinou bylo psaní čárek nad slovy. Zmiňovali, že této nejistoty ve psaní čárek se delší dobu nemohli zbavit, ale vyžaduje to procvičování. Děti přišli v nízkém věku a díky tomu se naučit nový jazyk pro ně není nepřekonatelné. Na rozdíl od jejich rodičů, kteří často ve velké míře v běžném životě využívají původní jazyk. Jejich přízvuk jim často zůstává oproti jejich dětem. K překonání

jazykové bariéry jim napomohla výuka ve škole nebo doučování, na které docházeli.

„Úplně v pořádku. Oba jazyky jsou si celkem podobné a dítě se učí jazyk velmi rychle. Nebyl to pro mě žádný velký problém, až na pravopis to musím říct. Ale svůj rodný jazyk bych chtěl samozřejmě zachovat, používám ho prakticky denně. Povídám si tak s některými přáteli a rodinou. Je to pro mě příjemnější, protože se člověk aspoň na chvíli vrátí do svojí kultury. Styl vyjadřování Rusů je poměrně dost odlišný od českého.“

(muž, 25 let, Plzeň)

„Začátky byly těžké, nerozuměla jsem ani jménům, když jsme se představovali. A vůbec všechny informace, byl to zmatek. Ale kamarádky mi pomohly, protože se ke mně chovaly hezky. Potom jsem to zvládla rychle. Tím, že jsem tady nikoho neznala z Ukrajiny, tak jsem musela mluvit jenom česky. Potřebovala jsem se to naučit. Doma se mluvilo ukrajinsky a mluví se tak i dodnes. Zvládala jsem mluvit doma s mamkou ukrajinsky i mimo česky. Ale mamina tím, že mluví ukrajinsky, se to nemůže naučit. Mamka mi nadává samozřejmě ze srandy, abych na ní mluvila česky, aby se to mohla naučit. Ale já to tak už necítím, když jí chci něco vyprávět. Mluvíme tak napůl, prostě co mi napadne. Když nad tím nepřemýšlíš, tak mluvíš tak i tak. Mamky nový manžel nám tak i rozumí, za ty roky si už zvykl. On rozumí ukrajinsky, ale nemluví.“

(žena, 21 let, Plzeň)

„Naučil jsem se česky opravdu rychle, dětský mozek rychle vše absorbuje a já už za chvíli mluvil plynule i s českým přízvukem, s tím mají rodiče bohužel dodnes problémy. Shodli jsme se na tom, že rodný jazyk zapomenout nechceme, doma tedy hovoříme ukrajinsky. Máme zde několik známých z Ruska, takže ani ruštinu nešidíme a přes satelit často koukáme na ruské filmy a pořady. Rozhodně. Sice už mám české občanství, ale národnost člověk nezmění, ta je napořád. Nechci

zapomenout, odkud jsem a ani se za to nehodlám stydět, ukrajinština je můj rodný jazyk.“

(muž, 23 let, Plzeň)

„U nás doma se mluvilo rusky hlavně ze začátku. Potom bych řekla, že ten jazyk začal trochu mutovat. Ale pro naše to bylo hlavně těžké. Pro děti je to jednodušší. Potom už se doma nedokázala udržet taková ta čistá ruština. Je to taková kombinace. Řekla bych, že je to takový náš domácí jazyk. Určitě ano, ruštinu používám. V práci hlavně, protože pracuju v hotelu a tam se mi opravdu hodně hodí. Vždycky cizinci mají radost, když s nimi dokážu mluvit rusky. Hned po angličtině tam nejvíc používám ruštinu.“

(žena, 25 let, Plzeň)

Z výzkumu je patrné, že rodiče 1,5 generace češtinu používají, ale v domácím prostředí mluví rodným jazykem. Nebo se také objevuje forma kombinování češtiny s ukrajinštinou nebo ruštinou. Můžeme tedy říci, že doma s rodiči mluví spíše jejich rodným jazykem nebo takovou jejich domácí formou, která kombinuje oba jazyky. I když si moji informátoři český jazyk plně osvojili, svůj rodný jazyk chtějí zachovat. Nedochází k tomu, že by ukrajinštinu nebo ruštinu zapomněli. Sami mluví o tom, že by svůj rodný jazyk rádi zachovali. Někdo se vyjadřoval i tak, že by si přáli, aby se jednou jejich děti jazyk také naučili. Umět jazyk navíc považují za výhodné a někteří ho využívají i v pracovním životě.

3.2.3 Identita

Cizince můžeme definovat podle Drbohlava a Ezzeddine-Lukšíkové (2004, s. 13-14) „jako kulturního hybrida, existujícího na rozhraní dvou kultur.“ Kulturní identita se odvíjí od okolního světa, kdy migrant něco nového přijímá, něco původního přehodnotí nebo zapomene. Existuje však nějaké kulturní jádro, což může být jeho víra, strava, tradiční oděv, hodnoty, které migrant není ochoten přizpůsobit.

V dnešním globalizovaném světě lze za důsledek migrace považovat proměnu osobní identity migrantů. V tomto případě vznik hybridních, tedy smíšených identit, kterým se věnuje teorie transnacionální migrace. Teorie popisuje působení procesů začleňování do hostitelské země za současného udržování vazeb z původní země. Prostřednictvím těchto procesů jsou udržovány dva domovy (Szaló 2007). Kolektivní a individuální identifikace je přetvářena od nějakého geograficko-politického vnímání v širší pomyslnou identifikaci, vytvářející transnacionální sociální prostor. Transnacionální pole je vytvářeno sociálními světy migrantů přesahující hranice zemí. Tyto pole přesahují geografické, kulturní i politické hranice. Imigranti vytvářejí sociální sítě se svými příbuznými nebo známými, které jsou udržovány přes hranice (Půtová 2012, s. 112).

Dle autorky Košťálové (2012, s. 22-25) definovat identitu je značně komplikované, neboť pojednává jak o vztahu jedince k sobě samému, tak o jeho vztahu vůči ostatním a okolí. Vytváření identity je procesem uvědomování si sebe sama v kontextu vlastní skupiny a jiných. Proces konstruování identity se mění s věkem jedince, tedy můžeme říci, že se jedná o dynamický proces. Dynamickou povahu konstruování identity možná lépe vystihuje koncept identifikace. Existuje vzájemné působení mezi současnou identitou a novými zkušenostmi, které ji mohou posilovat nebo zpochybňovat. Proces změny je přirozenou součástí identity.

Abychom vytvořili rozdíl, je potřeba alespoň dva díly a pouze v přítomnosti jeden druhého vytvářejí rozdíl, který se stává současně i informací. Proto, abychom mohli používat my, musíme mít i druhého. V procesu utváření my nám mohou být nápomocné společné zkušenosti, jazyk a třeba náboženství. Dále to může být i společná anatomie nebo stejné místo bydlení. To však, ale není všechno, je potřeba ještě něco více. Důležitý pro společnost je nějaký cíl směřovaný do budoucnosti (Eriksen 2007, s. 142-145). Lidé se neustále snaží někam patřit nebo

příslušet. Považují za důležité ztotožnit se s někým, protože to poskytuje pocit sounáležitosti. Identita se ztotožňuje s my a oni představují odlišné identity, které právě vymezují tu naši. Identita je založena na principu jinakosti, protože to jací jsme, závisí na tom, jací nejsme. Můžeme tedy říci, že díky oni vzniká i my (Sartori 2011, 33-34).

Při asimilačních procesech dochází podle Kastové (2012, s. 75-77) k přizpůsobování nových zkušeností ke stávající identitě. Nové zkušenosti jsou zabudovány do existujících kognitivních schémat. Při akomodaci však dochází ke změně daného schématu působením nových zkušeností. To se může projevovat tak, že se přizpůsobujeme představám druhých a očekáváním zvenčí. Koncept asimilace a akomodace odkazuje na to, že není jen vnitřním konstruktem, ale že se stále formuje s vnějším světem.

Košťálová (2012, s. 71-73) mluví o tom, že každý člověk má tendenci ke zvýrazňování rozdílů mezi svou vlastní skupinou a skupinou jiných. Dochází k uznávání členů vlastní skupiny, ale k časté diskriminaci cizinců. Hranice mezi my a oni je prostupná, neboť dochází k prolínání a vzájemné inspiraci. V průběhu života jedinec prochází řadou identit, jak proměnlivých, tak víceméně stabilních a odvíjejících se od zakořeněných faktorů. Příslušnost k etnické skupině či národu se dá považovat za značně rozkolísanou. Národní identita je pocit náležení jedince k určitému národu. Tato identita obsahuje dvě polohy subjektivní a objektivní. Subjektivní odkazuje k volitelné rovině a možnosti rozhodnout se, kam chce jedinec patřit. V případě imigrantů žijících dlouhodobě mimo svou původní zemi. Objektivní je částečně určována místem narození jedince. Je tedy otázkou, zda skutečnost, že je člověk cizincem, je neodstranitelnou bariérou pro úplné začlenění do většinové společnosti.

Identita u 1,5 generace imigrantů je dost na rozhraní. Snaží si udržet dvě identity. Na jedné straně český jazyk, české přátele, budoucnost a práce tady a na druhé rodina, přátele z Ukrajiny, ukrajinský

nebo ruský jazyk a snaha nezapomenout na původní kulturu. Není to pro ně jednoznačné. Spíš mají pocit, že když by se přiklonili k jedné straně, nebude to správné. Není to dáno tím, že by si tady nezvykli nebo se jim tady nelíbilo. Hodnotí to tak, že všude jsou problémy a horší nebo lepší lidé. Spíše v rámci jejich rodiny používají rodný jazyk nebo dodržují některé původní svátky. Tím, že rodiče nebo jiní členové rodiny mluví rodným jazykem, používají ho i oni. V tomto ohledu je ovlivňující hodně rodina a země narození. Nechtějí zapomenout na to, odkud pocházejí a kde se narodili. Přestože své vyhlídky a budoucnost směřují směrem sem do Čech, na svojí rodnou zemi nezapomínají. Vnímají to spíše tak, že tam se narodili a tam je jejich minulost a vzpomínky a tady je pro ně budoucnost.

„Slavíme svátky, jak ukrajinské, tak i české. Přejde nám to tak normální připomenout si je. Neslavíme úplně všechny, to ne, jen ty větší. Jsem rád, že žiji dnes tady. Myslím, že jsou tady daleko lepší podmínky jak pro život, tak pro rodinu.“

(muž, 24 let, Plzeň)

„Slavíme Vánoce jak české, tak ukrajinské, což je teda 6. ledna. Máme to ve formě večeře a tam se to i takhle slaví. Sejde se rodina u stolu a navaří se, mělo by se navařit 12 jídel, jako dvanáct apoštolů, ale nikdo to takhle nedodržuje. Chodí se do kostela a takhle. Na Ukrajině je důležitý Nový rok, kdy chodí děda mráz. Tady se sejdem jenom jako rodina. Předtím slavíme Vánoce, tak jak je to zvykem tady, to si normálně dáváme dárky a všechno. Nový rok slavíme, tak jako tady. Jinak jiné svátky neslavíme. Snažíme se dodržovat české svátky, tím, že si budujeme život tady. Na Ukrajině jsme chodili pravidelně do kostela na všechny svátky. Já jsem věřící a mamka mi občas nadává, že se tolik nemodlím. Ale já jsem mladá a tady to už nepotřebuji, ale to neznamená, že bych nevěřila. Říká, že mě Česko změnilo a zkazilo, že nevěřím už v boha. A já říkám, že to tak není, ale prostě to tak nedávám najevo. Už to

jde trochu mimo mě tyhle věci. Když umřela babička, tak se mamka začala modlit více, nebo jí na tom více záleželo.“

(žena, 21 let, Plzeň)

„Jsem rád, že slavíme i ukrajinské svátky. Rodina se sejde a to mě baví. Myslím, že tam rodina drží více pospolu než tady. Tam je to běžné se scházet a být spolu v kontaktu. Tady je to trochu jinak. Na Ukrajině je více tradic, tady se to tolik neřeší. Ale slavíme samozřejmě i české svátky, protože tady žijeme a máme v plánu tady být.“

(muž, 22 let, Plzeň)

Identita 1,5 generace se dá považovat za smíšenou. Ve vyjádření slavení svátků je dobře viditelná snaha o udržení tradic z původní země i tradic, které se vztahují k Česku. Cítí povinnost připomínat si ukrajinské svátky, protože Ukrajinu považují za svoji rodnou zemi. V rámci rodiny tedy dochází k udržování rodného jazyka i svátků, které jsou spjaté s původní zemí.

3.2.4 Diskriminace

Diskriminaci můžeme chápat podle Vávry (2009, s. 29-30) jako důsledek předsudků, stereotypů, xenofobie nebo rasismu. Jedná se o jejich promítnutí do chování vůči různým skupinám ve společnosti. Diskriminace se může objevovat na mnoha úrovních ve škole, v pracovním prostředí nebo v přístupu k veřejným službám. Xenofobii můžeme chápat jako strach, který pociťujeme vůči lidem z jiných kultur. Je to především strach z toho, že jsou cizí a mohou se odlišovat vzhledem, svými zvyky nebo životním stylem. V případě rasismu jde o přesvědčení, že si všechny etnické skupiny nejsou rovny.

Podle Peškové (2006, s. 30-32) se od imigranta vyžaduje, aby respektoval pravidla v nové zemi a přizpůsobil se hodnotám majoritní společnosti. Samozřejmě, aby v zemi pracoval a v nejlepším případě byl

nějak pro zemi prospěšný. Na druhé straně imigrant nechce být posuzován z hlediska příslušnosti k nějakému národu, ale na základě kvalit jedince. Častým případem může být to, že by cizinec rád dostal pracovní příležitost, ale je odmítnut kvůli svému původu. Ve škole se to může projevovat nepřijetím do kolektivu v důsledku toho, že je jedinec jiný. Tolerance většinové společnosti se odvíjí také od toho, o jakého cizince se jedná. Obecně můžeme říci, že vůči lidem ze Západu jsou lidé více tolerantní než vůči lidem z Východu. Obavy jsou často spojovány s tím, že je cizinců moc a se zvyšováním zločinnosti. Nezaměstnaní je zase obviňují, že jim cizinci berou práci.

K imigrantům se může stavět společnost různě. Autor Sartori (2011, s. 29) uvádí, že může docházet k diskriminaci, lhostejnosti nebo společnost může projevovat tolerantní chování. Lhostejnost vypadá tak, že k situaci nezaujímáme žádný postoj. Znamená to, že se nezúčastníme. O toleranci můžeme říci, že je snášenlivá. Tolerantní člověk má svá vlastní přesvědčení, které pokládá za pravdivé, avšak připouští, že ostatní mají právo vycházet z jiných přesvědčení. Ty však může považovat za chybné. Tolerance není nikdy totální.

Navazování kontaktů je z počátku těžší a problematické, což je samozřejmě ovlivněno již zmíněnými předsudky a stereotypními představami. Čím více je jedinec podobný většinové společnosti a osvojí si znalost jazyka je navazování kontaktů jednodušší (Leontiyeva a Nečasová 2009, s. 147-149). Přesto však jinakost existuje vedle nás a lze se jí vyhýbat, obávat se jí nebo jí být naopak přitahováni. „Vztah k jinému se vytváří prostřednictvím většinově pozitivních autostereotypů a většinově negativních heterostereotypů.“ (Košťálová 2012, s. 73). Podle autorky Košťálové se realizací negativních heterostereotypů vytváří etnocentrická vize světa, kdy se nahlíží na druhé skrze vlastní kulturu. Druzí jsou vnímáni bez individuální identity, a čím méně je známe, tím abstraktnější obraz o nich jsme schopni si vytvořit. To vede k depersonalizaci a dehumanizaci, kdy se cítíme být zbaveni vůči nim

jakýchkoli ohledů a očekáváme od nich barbarské chování (Košťálová 2012).

Celkově můžeme říci, že každý z informátorů se setkal s nějakým špatným postojem nebo s projevem stereotypů. Někdo v menší míře, někdo ve větší. Ale dochází k vyjádření, že naše společnost je dost stereotypní. Vůči lidem z Východu chovají jisté předsudky. Někdo se vyjadřoval tak, že mu to opravdu vadí na této společnosti, to pramení z horší zkušeností se společností. Ale většinou převládalo vyjádření, že to nemohou vztahovat na celou společnost a že všude jsou lidé lepší a horší. S určitými narážkami na jejich původ se setkali, ale lepší zkušenosti převládají. Snaží si to nebrat příliš osobně a na lidi s takovými předsudky se dívat s nadhledem.

Část informátorů se vyjadřovala, že se ve škole setkali s nějakými narážkami ohledně toho, že jsou jiní. Na druhou stranu uvádějí, že to bylo jen zpočátku a v malé míře, že kvůli tomu nemají nějaké špatné vzpomínky. Samozřejmě dnes už se na to mohou dívat jinak a vnímat to pozitivněji. Můžeme si říci, že svět dětí je trochu krutý, protože ten kdo nezapadne a nedokáže být pro ostatní zajímavým, je z kolektivu vyloučen. Toto je i pro členy většinové společnosti stresující natož pro děti imigrantů, kteří jsou v cizí a nové zemi. Pro potomky imigrantů je hodně důležité přijetí do kolektivu, což u většiny informátorů nebyl problém. Vlastně všichni to vztahují spíše k období ve škole, protože v pozdějším období už problém s přijetím do kolektivu vůbec neshledávali. V pozdějším období to bylo občasné setkání s lidmi, kteří se na ně kvůli jejich původu dívali zaujatě.

„Ani ne, mě se tady v Česku líbí. Vadí mi názory některých lidí, že nás hází všechny do jednoho pytle. Ale to je normální, všude jsou dobrý i špatný a nejde o to, odkud jsou. Lidi nemají rádi cizince, když vidí, že jsou třeba agresivní a podobně. Ale to jsou lidé nešťastní a nemají peníze. To

je ale všude, když má někdo problémy, tak třeba pije nebo se zrovna nechová dobře.“

(žena, 21 let, Plzeň)

„Občas mají lidé tendenci se na mě dívat jako na někoho méněcenného, když se doví, odkud moje rodina pochází. Ale nemůžu tvrdit, že jsou takoví všichni. Setkávám se tady i s lidmi, kteří jsou spravedliví a pomůžou. Problém najít si tady přátele, to jsem zase neměl. Každý je nějaký, naštěstí takoví nejsou všichni. Samozřejmě mi to potom vadí, když se někdo na mojí rodinu dívá špatně.“

(muž, 24 let, Plzeň)

„Ze začátku to bylo dobré, ale potom samozřejmě začaly urážky a ponižování, kvůli tomu, že jsem byla jiné národnosti. Smutné je, že desetileté dítě si stěží dokáže objektivně vysvětlit, co je to komunismus. Přesto, poučení od rodičů, se děti často oháněly výrazy jako „komunistické prase“ či „komunistická špionko“. Myslím, že v tomhle na ně měli vliv hlavně rodiče, děti na prvním stupni těžko mohou sami od sebe cítit tolik nenávisti a zášti vůči něčemu, co vlastně ani neznají, s čím se nesetkaly. Časem, věkem a hlavně i díky tomu, že sem začalo jezdit víc cizinců i s dětmi se situace začala zlepšovat. Ale první roky na základní škole byly opravdu zlé, setkala jsem se s šikanou jak psychickou tak fyzickou a bohužel jak od dětí, tak i od vyučujících.“

(žena, 23 let, Plzeň)

„Ze začátku byly znát hlavně povahové rysy. Přišlo mi, že tady je takové pokrytectví, že myslí více na sebe. Nemůžu říct, že všichni. Ono všude je něco. Tady třeba některé věci jsou normální, což by tam byla zrada nebo podobně. Tam jsou zase jiné věci. Pořád se najdou lidi, kteří se chovají špatně, ale já už se tomu směju. Prostě tomu se člověk nevyhne. Stává se mi, že když předložím nějakou kartu se jménem, tak na mě mluví jako na hloupou a myslí si, že neumím mluvit. Spíš to vidím u rodičů, kteří mají přízvuk tak na ně lidi koukají divně. Házejí tady lidi do stejného pytle. Když se někdo vyjadřuje o tom, že na východě tam je divočina a lidi nejsou civilizovaní. Myslím, že Češi jsou dost negativní.“

Tady lidé nejsou pozitivní a od cizích lidí nemůžeš moc čekat pomoc, pokud zatím není jejich zájem nebo výdělek.“

(žena, 25 let, Plzeň)

„Musím říct, že mě tady v Česku vadí předsudky a občas lehce pokrytectví, ale lidé jsou různí všude. Lidé tady mají trochu jiné povahové rysy. Hodně jsou lidé zahledění do sebe a na lidi kolem se moc nedívají. Nevím, jaké by to bylo jinde, ale asi všude se najde nějaký problém. Tady už mají většinou nějakou představu o lidech a podle toho se k nim chovají. Nejedná se o všechny, prostě každý je nějaký.“

(muž, 23 let, Plzeň)

Z výzkumu bylo patrné, že 1,5 generace považuje naši společnost za dost stereotypní. Všichni z mých informátorů se setkali s projevem předsudků, stereotypů nebo urážek. Většina se snaží na tento problém nahlížet, jako na něco s čím se mohou setkat i jinde. Jsou si vědomi, že to nemohou vztahovat na všechny členy společnosti.

3.3 Integrace do vzdělávacího systému

Potomci imigrantů jsou po nástupu do školy vystaveni velkému zmatku, kdy na ně působí média a děti ve škole a na straně druhé rodina nebo příbuzní. Školní systém na ně velmi intenzivně působí a patří mezi jeden z nejdůležitějších prvků integrace. Škola představuje pro děti cizinců zdroj vzdělávání a zároveň zdroj mnohých sociálních kontaktů. Tyto sociální kontakty jsou pro děti velmi důležité, protože spolužáci jim mohou pomoci s různými problémy, hledáním informací a vůbec s orientací ve škole. Povinná školní docházka a vzdělávání stojí v samém centru uchování, předávání a utváření kultury a celkově společenské integrace.

Základní vzdělávání je povinné pro děti věku stanoveného školským zákonem. Vzdělávací výuka je bezplatná a veřejně přístupná

pro každého. Podle Vojtíškové (2012, s. 13-14) se tato povinnost týká také cizinců, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dní. V případě příchodu dětí cizinců do třídy je potřeba trochu pozměnit organizaci práce. Začlenění je dáno také přístupem dětí a rodičů ke vzdělávání a jejich participaci ve společnosti. Potřebná je komunikace mezi školou a rodinou žáka. Pro přístup celkově hraje důležitou roli jejich akulturační strategie, kterou si zvolí. Mezi typy akulturačních strategií patří integrace, asimilace, separace a marginalizace. Integrace si snaží udržet svoji kulturu a spolu s ní i kontakty z původní země, ale zároveň se účastnit v nové společnosti a kultuře. Při asimilaci dochází k opuštění původní identity a přiklonění se k nové kultuře. Separace se projevuje jako snaha o udržení původní identity mimo většinovou společnost. Marginalizace je nejméně žádoucí strategie, při níž dochází k rezignaci na podílení se jak na původní kultuře tak i nové.

Vzdělávací systémy slouží dle autorů Crul, Schneider and Lelie (2012, s. 104-105) ke dvěma účelům, jeden z nich je kulturní a politická homogenizace a jako druhý sociální stratifikace. Rozdíly v populaci mají být sníženy pomocí vzdělávacích institucí, aby bylo možné vytvořit národní kulturu a vůbec pojetí občanství. Ve druhém případě slouží ke stratifikaci v dané společnosti. Od toho se odvíjí i přístup na pracovní trh, který prověřuje imigranty, jakým vzděláním disponují.

Autor Heckmann (2008, s. 30-31) uvádí, že ke vztahu přizpůsobení se školnímu systému existují pro děti některá rizika, jako nízká úroveň kognitivní stimulace, dekontextualizované používání jazyka a gramotnosti, kdy rodiče mohou udržovat děti v tradiční výchově a víře, které neodpovídají socializačním postupům a požadavkům v jiné zemi a jazyk matky se odlišuje od toho, jaký dítě musí používat ve škole. Důležitou roli má kulturní, sociální a ekonomický kapitál, který je nezbytný pro úspěšné vzdělávání a integraci. Proces začlenění vyžaduje mnohé úsilí a čas. Jeho obsah a kvalita se odvíjí od kulturního kapitálu rodiny, ve kterém je dítě vychováváno.

Vzdělávání a návštěva školy podle Radostného (2010, s. 146-148) je pro děti velmi důležitá, protože díky tomu se děti rychle zorientují ve společnosti. Jednou z problematických oblastí je samozřejmě výuka češtiny, ale právě díky vzdělávacímu systému jsou rychle schopni si jazyk osvojit. Zpočátku je to náročný proces, který ovlivňuje jejich studium, jiné předměty a výsledky v nich. Do jisté míry také záleží na přístupu pedagogů, zda jsou ochotni jim věnovat více pozornosti. Další z problematických oblastí je zařazení dítěte do odpovídajícího ročníku. Školy totiž nedisponují žádnými doporučeními nebo návody, jak v takových situacích jednat. Běžným postupem je tedy zařazení žáka do nižších ročníků. Složitou situací je také oblast informací, kterých je často nedostatek a nemusí být dobře dostupné. Žák se potřebuje seznámit s fungováním školy a o možnostech kurzů nebo doučování češtiny. Hodnocení dětí cizinců je problematické a je obtížné hodnotit jejich výkony. Pedagog má proto možnost v prvním pololetí takové děti neklasifikovat. Následně se děti s výukou už musejí poprat sami, bez nějakých větších ústupků.

Integrace dětí do školního systému je jeden z nejdůležitějších prvků integrace. Potomci imigrantů 1,5 generace, přicházející v nízkém věku, se jako s jednou z prvních věcí seznamují se školní výukou. Vzdělávání ve škole pro ně představuje opravdu důležitý aspekt. Díky němu si osvojují prvky nové kultury a snaží se porozumět společnosti, v níž se ocitli. Školní výuka jim postupem času pomůže s překonáním jazykové bariéry a celkově se začleněním do společnosti.

V tomto ohledu se informátoři vyjadřovali, že jim škola opravdu pomohla. Často také docházeli na doučování, aby byli schopni se rychleji přizpůsobit výuce. Škola se jeví jako velice dobrý zdroj sociálních kontaktů a slouží k vytvoření přátelských vazeb. Čím lépe kolektiv dítě přijme, tím je to samozřejmě pro imigranta lepší. Nová společnost se dítěti začne líbit a díky novým přátelům se bude zvyšovat jeho zájem na podílení se ve společnosti. V opačném případě díky špatným

vzpomínkám bude chovat ke společnosti spíše negativní postoj. To se může odvíjet v dalším životě. Většina z mých informátorů na školu vzpomínají rádi, na své přátele a zábavu, kterou tam s nimi zažili. Některá přátelství jim zůstala do současné doby. Pokud imigranti přicházejí ve věku ještě před nástupem na základní školu, dostávají se ještě do lepší situace. Do školy přicházejí už s jazykovou vybaveností a tím se přibližují úrovni dětí z většinové společnosti. Mohou plynule navazovat sociální kontakty a vyhnout se narážek na jejich jazykovou neznalost nebo přízvuk. V této oblasti je také významný přístup jak kolektivu dětí, tak učitelů. Informátoři se zmiňují, že přístup učitelů často nebyl úplně dobrý a k nějaké podpoře nebo ochotě vysvětlit něco navíc nedocházelo.

„Nástup do školy byl docela dobrý, hodně dlouho jsem měl problémy s pravopisem. Jinak bych řekl, že jsem ve třídě zapadl vcelku dobře. Byla to sranda. Spousta nových tváří, zážitků, asi na něj nevzpomínám nijak jinak, jak by na toto období vzpomínal kdokoliv jiný. Občas jsem se setkával s negativním postojem vůči mně a mé rodině ze strany některých starších učitelů. Už si to období tolik nevybavuji, ale učitelé neměli žádnou velkou snahu mi pomoci, spolužáci možná.“

(muž, 25 let, Plzeň)

„Měla jsem nastoupit do 7 třídy, ale šla jsem do 6. Půlroku mě učitelka neznámkovala, ale potom to bylo pro mě lehké. Měla jsem jedničky, tím jak jsem byla dítě, jsem do toho rychle zaběhla. Hlavně jsem zjistila, že na Ukrajině jsme měli mnohem rychlejší systém školství, takže jsem byla hodně napřed. Šlo hlavně o tu češtinu. Pak to teda časem vymizelo samozřejmě. První rok dva jsem byla hodně napřed. A měla jsem učitelku na doučování, proto jsem to zvládla možná tak rychle. Chodila ke mně skoro denně, protože jsem musela všechno dohnat. Mamka mi s tím pomáhat nemohla.“

(žena, 21 let, Plzeň)

„Období ve škole bylo bezproblémové, tím že jsem tady byl opravdu od malička. Nikdy jsem necítil nějaký špatný přístup nebo něco podobného. Nepotřeboval jsem žádnou pomoc, všechno jsem zvládal celkem dobře. Asi tak jako všichni ostatní. Na období ve škole vzpomínám normálně, bylo to fajn. Nic významného mi tam nevadilo. Český jazyk byl pro mě jako mateřský, takže žádný problém.“

(muž, 24 let, Plzeň)

„Na základní škole rozhodně ne, spíš naopak. Až na konci, v 8. a 9. třídě, mi lidé začali trochu vycházet vstříc. Na střední škole to bylo o poznání lepší a na univerzitě se mi někteří učitelé snaží vyjít vstříc a pomoci dokonce až přebytně moc. Období základní školy bylo opravdu hrozné a nerada na něj vzpomínám, střední škola už byla lepší, děti měli konečně trochu víc rozumu a učitelé profesionálnější přístup a na univerzitě je to úplně dokonalé.“

(žena, 23 let, Plzeň)

„Škola mi potom hodně pomohla, protože jsem se tam seznámila a zapadla jsem. Potom jsem vlastně nastoupila do 8 třídy. Hodně mi pomohla kamarádka, která byla také z Ukrajiny. Ta mi ve všem pomohla. Ale nástup do školy byl pro mě trochu šok, protože jak jsem měla tu domácí výuku, tak jsem se trochu ztrácela v tom, o čem děti mluvili a tak. Přišlo mi, že měli trochu jinou povahu než já. Myslím, že měli jiné zájmy než já. Ale škola mi spíš pomohla. Co se týče pomoci tak spíš ne, protože jsem se setkala s některými staršími učiteli, kteří byli nepříjemní. Naopak spíš mi to dávali dost sežrat a přišlo mi, že se mi schválně ptali na nějaké odborné věci, ve kterých jsem se ještě tolik neorientovala. Ale pamatuju si třídní učitelku, která byla hodná a snažila se, aby se semnou spolužáci bavili.“

(žena, 25 let, Plzeň)

Školní systém hodnotí 1,5 generace jako užitečný a v mnoha ohledech pro ně nápomocný. Po překonání jazykové bariéry jim učivo nedělalo žádný velký problém. Ve škole si byli plně schopni osvojit jazyk a

vytvořit si mnohé přátelské vazby. Školní docházka 1,5 generace právě odlišuje jejich postavení od první generace. Většina si mezi svými spolužáky našli přátele, kteří jim pomohli zapojit se do společnosti. Na druhou stranu přístup učitelů někteří nehodnotí příliš pozitivně. Mají pocit, že se jim v mnoha ohledech nesnažili ani pomoci nebo vyjít vstříc. Přitom pro integraci dětí imigrantů se dá považovat přístup spolužáků i učitelů za důležitý.

3.4 Integrace na pracovní trh

Integrace na pracovní trh závisí na různých faktorech, které ovlivňují participaci cizinců na trhu práce a které dále ovlivňují kvalitu pracovního místa. Tyto faktory můžeme podle autorů Trboly a Rákoczyové (2010, s. 22-30) rozdělit na strukturální, které jsou podmíněné jednáním aktérů působících na pracovním trhu. Dále na ekonomické, které záleží na individuálních rozdílech v lidském a sociálním kapitálu. Postavení cizinců je ovlivněno významem a působením těchto pracovníků na trhu práce. Postavení a podmínky integrace výrazně ovlivňují stát a zaměstnavatelé. Občanství a pobytový status patří k dalším významným faktorům ovlivňujícím postavení cizinců. Výhodnější postavení na trhu práce mají občané Evropské unie, kteří nepotřebují pracovní povolení. Pro občany třetích zemí znamená zlepšení jejich postavení na trhu práce, získání trvalého pobytu. Tím se zvyšuje možnost získání kvalitnějšího místa. Imigranti jsou někdy vytlačováni do marginálních pozic, což způsobují obavy zaměstnavatelů z jejich zaměstnavatelů. To je hlavně kvůli předsudkům, ale také neznalostí podmínek k jejich zaměstnání.

Při integraci na pracovní trh uvádí autoři Crul, Schneider and Lelie (2012, s. 166-167) je u 1,5 generace jako jeden z určujících faktorů lidský kapitál spolu se vzděláním a zkušeností na trhu práce, sociokulturní rozdíly, sociální sítě, sociální třídy, náboženský vliv a status občanství.

Svůj význam mají sociální a kulturní vazby, kde má kořeny ekonomické chování. To se může odlišovat v závislosti na imigrační status, který ovlivňuje ekonomické chování cizinců i jejich potomků. Přechod na trh práce je ovlivněn interakcí mezi individuální úrovní a charakteristikami lidského kapitálu, strukturou trhu práce a strukturou systémů vzdělávání a odborné přípravy.

Úspěšnost při hledání práce ovlivňuje podle Trboly a Rákoczyové (2010, s. 27-29) také dostupnost informací ohledně pracovních nabídek a rozvinutost sociálních sítí, protože ty často pomáhají k přístupu nějakého zaměstnání. Dochází k tomu, že zaměstnavatel preferuje domácí pracovníky a inzeráty jsou adresovány pouze na ně. V tomto případě se ukazují osobní kontakty jako významné. Naopak specifické jazykové kompetence cizinců mohou být naopak v zaměstnání vítané a výhodou. Některá pracovní místa požadují znalost cizího jazyka a tím se zvyšuje šance pro rodilé mluvčí. S tím se setkávám i v mém výzkumu, což potvrzují moji informátoři. Postavení na trhu práce je dáno vlastní strategií začlenění na pracovní trh, což znamená, jaký způsob hledání práce si zvolí. Rozhodující je o jakou strukturu pracovních příležitostí se cizinec zajímá.

V oblasti pracovního trhu záleží hlavně na lidském kapitálu a schopnostech jednotlivců. Vzhledem k tomu, že potomci imigrantů se účastnili na vzdělávacím systému, mají dobré předpoklady pro přechod na pracovní trh. Na pracovní trh přicházejí již bez přízvuku a s plnou znalostí jazyka s individuálním vzděláním. V tomto ohledu vycházejí ze stejných podmínek, jako účastníci většinové společnosti. Získáním trvalého pobytu nebo občanství se zlepšují pracovní nebo i životní podmínky, protože získáním trvalého pobytu odpadají starosti s neustálým vyřizováním dokumentů pro pobyt. Celkově se shodují informátoři, že kolem pobytu bylo hodně vyřizování. Zákony zabývající se touto problematikou se často mění a na všechna vyřízení dokumentů se značnou dobu čeká. Nástup do práce hodnotí většinou jako bez problémů a přístup také. Někteří z mých

informátorů ještě studují, takže mají zkušenost spíše s brigádami. Jejich znalost rodného jazyka se jeví jako výhodná v oblasti pracovní. Hodně je využívána a žádaná ve sféře hotelnictví, kde s touto znalostí byli vítáni a vůbec v oblasti podnikání.

„Mám sice brigádu, ale klidně bych to brala i jako práci. Pracuji v hotelu a tam mě to baví. Chodí tam celkem často Rusové, takže se s nimi domluvím. A vůbec žádný problém. Přístup byl fajn a mám to tam hrozně ráda. Vždycky se tam bez problémů na všem domluvím.“

(žena, 21 let, Plzeň)

„No, dá se říci, že jsem se nedostal do úplně ideální pracovní skupiny v úplně ideálním oboru. Takže v tomto ohledu moc spokojený nejsem. Nicméně to nemá nic společného s mým původem. Tam problém není nebo zatím jsem se s tím nesetkal.“

(muž, 25 let, Plzeň)

„Hledání brigády byl docela problém, mohla jsem v klidu projít přijímacím pohovorem, ale sotva vyplulo na povrch, že jsem z Ukrajiny, tak to bylo horší díky předsudkům. Ráda bych si dodělala diplom a potom bych chtěla zkusit cizinu. Dnešní doba nabízí mnoho možností a ráda bych toho využila.“

(žena, 23 let, Plzeň)

„Určitě nějaké problémy byly s různými doklady a pobytem. Zákony se často mění a na všechno se čeká. S trvalým pobytem už je to lepší. Bez něj se musí každý rok obíhat úřady a zabere to strašně času. Nějakou dobu se tady musí bydlet, musí být trvalé bydliště a spoustu kritérií, které musíš splnit. Ten je na 10 let a potom se musí obnovovat. Nástup do práce byl bez problému, spíš jsem měla výhodu jazykovou. Bylo to pro mě plus. V práci využívám ruštinu, protože pracuju v hotelu a tam se mi opravdu hodně hodí. Vždycky cizinci mají radost, když s nimi dokážu mluvit rusky. Hned po angličtině tam nejvíc používám ruštinu.“

(žena, 25 let, Plzeň)

Cílem 1,5 generace imigrantů je samozřejmě získat kvalifikovanou práci a dobře ohodnocenou v oboru. Pro potomky imigrantů, kteří přišli do země v nízkém věku, je to snazší, protože mají jiné výchozí podmínky. To je dáno především vzděláváním na českých školách. V tom se liší od svých rodičů tedy první generace, kteří byli ve složité situaci. Proto přechod ze vzdělávacího systému na pracovní trh není pro potomky imigrantů tak problematický. Vzdělávací systém je dokáže celkem dobře zbavit jazykové bariéry, vybavit je potřebnými znalostmi a připravit na přechod trh práce.

3.5 Navazování sociálních kontaktů

Navazování sociálních vazeb a přátelství je podle autorky Klvačové (2012, s. 45-46) pro integraci do společnosti zásadní. Právě přátelské vztahy pomáhají k jejich začlenění a pocitu přináležetosti k nové zemi. Přátelé jim mohou pomoci překonat těžkou situaci a díky tomu se v novém prostředí cítit lépe. Tyto sociální vztahy zmírňují strach z nové země, odstraňují pocit prázdnoty a cizího a naopak získávají pocit, že někde patří. Může to ovlivnit i to jak rychle získají přístup do různých sfér sociálního života. Jako podmínka pro navazování nových sociálních kontaktů je znalost jazyka. Také je důležité s kým do nové země děti cizinců přicházejí. Záleží hodně na tom, zda přicházejí s celou rodinou, což je pro ně méně stresující. Nebo jestli dochází k odtržení od rodiny, protože v takovém případě je pocit osamocení silnější. Děti se najednou ocitají bez části rodiny a ještě bez přátel. Pokud dojde k odtržení od rodiny je potom vazba na původní zemi znatelnější.

Pro potomky imigrantů je charakteristické, že se zpočátku cítili ve společnosti cize a v navazování kontaktů byli ostýchaví. Děti jsou schopné tuto bariéru rychle prolomit a díky kontaktům ve škole si najít přátele. Čím rychleji si jsou schopné osvojit jazyk tím je navazování

kontaktů snazší. Klíčovou roli plní škola, ve které získávají znalost jazyka a navazují první kontakty. Samozřejmě pocit přináležitosti se nedostaví hned, to vyžaduje čas a přizpůsobení se novému prostředí. Pro děti je důležité přijetí do kolektivu, protože jakmile by se tak nestalo, začaly by se společnosti stranit.

V tomto ohledu, ačkoliv škola představuje zpočátku těžkou záležitost, se jeví jako výhodná pro navazování kontaktů. Z mého výzkumu vyplývá, že je kolektiv ve škole přijal dobře a bez větších problémů. Většinou se našel někdo, kdo byl ochotný pomoci, a v průběhu času se vytvořily přátelské vazby, které v některých případech vydržely až do současnosti. V průběhu doby strávené v Česku se každý setkal s nějakými negativními postoji nebo stereotypy, ale spíše to hodnotí tak, že v každé společnosti jsou dobří i horší.

V navazování kontaktů ve společnosti jim podle autora Vávry (2009, s. 26-28) jistou překážku tvoří stereotypy a předsudky. Kdy předsudek je založený na nedostatečných informacích. Takový člověk potom není ochoten změnit svůj postoj ani na základě nových informací. To je směřováno na celou skupinu i směrem k jednotlivci, protože patří k této skupině. Předsudek obsahuje kognitivní, afektivní a konativní složku. Kognitivní aspekt odkazuje ke stereotypu. Afektivní aspekt se vztahuje k emocím, které jsou spojené s posuzovaným objektem. V poslední řadě konativní aspekt vypovídá o jednání, které bylo předsudkem motivováno.

Navazování kontaktů je pro potomky imigrantů složitější než pro kohokoli z většinové společnosti. Z velké části záleží na věku příchodu imigrantů. Pokud přicházejí v nízkém věku, mají možnost rychleji si osvojit jazyk a tím se vytvoří i lepší podmínky pro navazování nových kontaktů. Přestože většina se setkala s negativním postojem některých lidí kvůli jejich původu. Byli schopni úspěšně navázat sociální kontakty. Určující bylo překonání jazykové bariéry a potom mohli budovat kontakty. Někdo

také mluvil o povahových rozdílech, což pro ně představovalo také jistou překážku. Zdálo se jim po příchodu, že jsou odlišní od ostatních dětí, protože měli jiné zájmy a hodnoty. Postupem času, když si v novém prostředí zvykli, se začali rozmazávat i tyto rozdíly.

„Tak určitě to byly kamarádky ve třídě, jak mě přijaly a i učitelka. Učitelky je k tomu i vedly, aby se mě ujaly. Poznala jsem tam nejlepší kamarádku, která jí zůstala dodnes. Ona přišla nová a seděly jsme spolu. Byly jsme v podobné situaci. Tím, že mě tady přijaly, mě to začalo i bavit. Měla jsem z toho strach, jak mě budou vnímat, ale v pohodě. Potom se to všechno propojilo a měla jsem partu. Najednou jsem měla hrozně přátel. Hodně dobře si našla přátele, ve škole to šlo hodně rychle. Základní škola byla super, ta mi hrozně pomohla. Když jsem zapadla, tak mi celé prostředí pomohlo a byla tam sranda.“

(žena, 21 let, Plzeň)

„Kamarádství jsem navazoval myslím dobře. Nikdy jsem to nemusel nějak řešit nebo si z toho dělat hlavu. Jazyk pro mě nebyl žádný problém. Tak to šlo samo. Řekl bych, že jsem navazoval kontakty tak jako všichni ostatní, můj původ s tím většinou neměl nic společného. Mám tady okruh přátel, se kterými si rozumím, a to je hlavní.“

(muž, 24 let, Plzeň)

„Ze začátku musím říct, že těžce. Všechno tady bylo nové a lidé také. Samozřejmě jsem si časem přátele našla, dnes už to není problém. Spíše po příchodu to bylo složité, bylo toho moc. Nebyla to jednoduchá situace. Problém byl spíše v tom, že jsem měla jinou výchovu, rodiče mě vychovávali dle jiných principů a tím pádem jsem byla jiná, měla jsem jiné názory na věci a chovala jsem se jinak, než mí vrstevníci. Proto byl problém navázat kontakt s jinými dětmi.“

(žena, 23 let, Plzeň)

„Když jsem přišel do školy, tak to nebylo moc těžké navázat nějaký kontakt. Po tom příchodu to nebylo úplně jednoduché. Nejdříve jsem

musel zvládnout jazyk a tak nějak porozumět všemu. Pamatuju si, že někdo se semnou třeba bavil a někdo zase ne. Ale časem to bylo dobré, za kamarády jsem si vybíral ty, které jsem chtěl. Ted' už v tom není žádný problém.“

(muž, 23 let, Plzeň)

Navazování kontaktů představuje pro potomky imigrantů důležitý aspekt pro jejich začlenění do společnosti. Klíčové pro vytvoření sociálních kontaktů se ukazuje překonání jazykové bariéry. Poté, kdy dochází k zvládnutí jazyka, jsou schopni navázat kontakt s novými lidmi. Nástup dětí do školy umožňuje mnohé kontakty. Budování přátelských vazeb jim pomáhá částečně překonat novou situaci a lépe se začlenit do společnosti.

3.6 Kontakty s původní zemí

Příchod do nové a cizí země není pro děti lehkou situací. Těžší se stává, pokud jsou rodinné vazby přetrhané. V prvních chvílích zabere nová situace dostatek času, což zužuje prostor pro uvědomění si, co nová situace změnila. Po určité době začnou postrádat členy rodiny a své přátele. Samozřejmě záleží na věku dítěte, pokud je věk velmi nízký, tak ještě silné přátelské vazby ještě nebyly navázány. Pro děti je podle autorů Bareše a Horákové (2011, s. 109-111) nejdůležitější nejbližší okruh rodiny. Často dochází k oddělení od rozšířené rodiny, která zahrnuje prarodiče, strýčky, tety a jiné příbuzné. To představuje nejen emocionální problém, ale také problém, kdy rodičům nemá kdo pomoci s výchovou dětí. Ztráta sociálních sítí s rodinou, příbuznými, přáteli nebo sousedy je těžká. Zvláště ze začátku, kdy navázání nových kontaktů vyžaduje osvojení si jazyka a čas.

V dnešní moderní době, kdy se stává svět více a více propojený, už není problém být kdykoli se svými příbuznými a známými v kontaktu.

V tomto ohledu dnešní doba usnadňuje pobyt příbuzných a rodiny, kteří žijí daleko od sebe. Už není tak nepředstavitelné rozhodnout se odjet daleko od domova za prací nebo lepšími možnostmi. Uvědomujeme si, že pomocí dobré a relativně rychlé dopravy se nám naskytuje možnost návštěv.

Intenzita kontaktu s domovem se odvíjí od toho, jaké tam mají členy rodiny. V tomto ohledu se to u mých informátorů odlišuje a ukazuje se různá míra intenzity kontaktu. Někdo tam jezdí na prázdniny nebo svátky. U někoho zase příbuzenstvo jezdí na návštěvy sem do Česka. Samozřejmě zůstává kontakt, alespoň telefonický v případě narozenin nebo svátku. Pokud v původní zemi zůstává blízký člen rodiny například otec, kontakt je intenzivnější. To vytváří i blízký vztah k původní zemi. V takovém případě ani nemůže dojít k úplné identifikaci s českou společností. Dochází k utváření pocitu, že je to pořád jejich domov svým způsobem i když žijí v Česku. Takový pocit má své odůvodnění, protože většina z nás považuje za domov, tam kde je jejich rodina. Někdo naopak kontakt vůbec nemusí vyhledávat, protože většinu rodiny už mají zde v Česku. Podali informace svým rodinným členům o životě tady a doporučili jim, že by i pro ně tady byly lepší podmínky. Někdo z nich toho využil a přesunul se na základě doporučení sem za nimi. Často se ukazuje, že v původní zemi zůstávají jejich babičky a dědečkové, kteří si nějaké stěhování a myšlenky na jiný domov nechtějí připouštět.

„Nejdřív to bylo těžký, tak jsme si volali hodně s prarodiči. Potom i několikrát přijela babi sem na návštěvu. Ted' už s příbuznými udržujeme kontakt i na skypu. Což je výhoda v dnešní době, dřív to nebylo. Ted' si voláme hodně hlavně taky kvůli té situaci, co tam je, máme starosti. Ale ted' už tady babi dlouho nebyla, spíš kvůli formálním problémům. Není to tak jednoduché rozhodnout se a přijet. Je potřeba spousta papírů a také dostatek finančních prostředků.“

(žena, 25 let, Plzeň)

„Na Ukrajině zůstal tatka, kterého navštěvuji. Ten sem nejezdí. Na prázdniny, nebo když se to hodí, tak jezdím já tam. Třeba na měsíc v létě. Ted' na Velikonoce tam mám v plánu jet na dva týdny. Pořád mi tatínek slibuje, že se přijede podívat, ale má moc práce a kolem cesty je spousta papírování. Pracovně se mu tam daří, takže nemá potřebu jezdit sem. Voláme si třeba s tatškou, když jsou narozeniny nebo Vánoce. Dříve jsme si volali přes skype, ale jelikož má novou přítelkyni a rodinu, tak není tolik čas. Úplně se změnil, ted' si skype ani nezapne, ale já to chápu. Ví, že se tady mám dobře, a když tam přijedu, tak se o mě dobře stará.“

(žena, 21 let, Plzeň)

„V kontaktu s příbuznými jsme prakticky pořád skype, telefon, facebook. Doma zůstal vlastně zbytek rodiny děda, babi, bratřenci, teta a strýc. Samozřejmě snažíme se být v kontaktu co nejvíce. Mamina to hodně udržuje tohle, pořád si volají. Čas od času někdo za někým přijede na návštěvu podle možností a času. Není to hned vedle, takže ty cesty se musejí naplánovat.“

(muž, 25 let, Plzeň)

„Nějakou dobu po příchodu jsme v kontaktu byli hodně. Ale ted' už to vlastně není potřeba, protože postupem času se zbytek rodiny přesunul také sem. To je moc dobře, protože tam to není moc dobré. Jinak s jinými známými kontakt ani neudržíme, nevím o tom.“

(muž, 24 let, Plzeň)

Udržování kontaktu s původní zemí se ukazuje u všech informátorů, kterým tam zůstali nějakí příbuzní. V některých případech se téměř celá rodina postupem času přesunula sem do Čech, tudíž vyhledávat kontakt není třeba. V opačném případě je kontakt udržován nejčastěji telefonicky nebo pomocí skypu. Dochází i k vzájemným návštěvám, ale míra intenzity se odlišuje. Někdo, kdo má v původní zemi otce tam bude pravděpodobně jezdit s větší pravděpodobností, což je z výzkumu patrné.

3.7 Vnímání domova a budoucnosti

Pocit domova se může u každého člověka odlišovat a hlavně každý se může cítit doma někde jinde. V případě cizinců mohou mít pocit, že mají více domovů. Otázka domova je značně komplikovaná, protože považovat za domov jedno jediné místo by bylo možná pro každého nedostačující. I ten kdo se narodil v zemi, ve které žije, se může cítit doma na více různých místech. Třeba tam kde se narodil a vyrůstal a zároveň tam, kde bydlí v současné době. Stejně tak je to i cizinců a nemůžeme považovat za zvláštní, že nepřemýšlejí o domově jako o jediném místě.

Identifikační dimenze sociální integrace je dle Rákoczyové a Pořízkové (2009, s. 33-35) „spojená se subjektivním vnímáním příslušnosti k hostitelské společnosti a s re-definicí hranice mezi my a oni.“ Tato identifikace vyjadřuje nějaký vztah mezi jednotlivcem a celkově sociálním systémem. Součástí identifikační dimenze je identita přistěhovalce a její proměna. Individuální identita může být vytvářena souběžnou příslušností k mnohým sociálním skupinám. To vede k existenci dvou nebo více domovů, čímž se zabývá koncept transnacionální migrace. Identita jednotlivce se v průběhu integrace proměňuje, přičemž ta původní je doplňována novými prvky v závislosti na nové společnosti.

To, co je může stále spojovat s původní zemí, mohou být citové vazby, sociální nebo vzpomínky na minulost strávenou tam. Je to způsob, jak se vyrovnat s touto situací, v níž se zcela nemohou rozhodnout, jaký domov přijmout za vlastní. Vnímání pocitu domova se u informátorů odlišují. Většina se vyjadřuje o tom, že se v Čechách cítí doma, ale není to tak jednoznačné. Znamená to také to, že se zcela nezřekli svého původního domova, ale někteří třeba přiznávají, že by tam už žít nechtěli. Na slavení svátků je vidět snaha o udržení si obou domovů. Pociťují jakousi povinnost hlásit se k místu, odkud pocházejí. Někdo říká, že tady

se cítí jako doma a když přijede na Ukrajinu, tak je doma zase tam. Většina se ale vyjadřuje tak, že doma je tam kde se nachází rodina. Rodina hraje důležitou roli v tom, jak vnímají domov. Patrně to může být nelehkým rozhodnutím o změně místa pro život. V takovou chvíli je rodina odkázána na sebe a její členy. Rodina musí držet při sobě a navzájem se podporovat. V prvopočátcích ještě nejsou schopni vytvářet širokou sociální síť, což znamená hlavní kontakt s rodinnými členy.

„Řekl bych, že už jsem doma spíše tady v Čechách. Nemám tady s životem žádný problém, mám tady tak nějak vše co potřebuji. Asi je to lepší než na Ukrajině, budoucnost bych viděl asi tady. Ale nevím, co bude, těžko říci. Podle mého názoru má krizi na Ukrajině na svědomí spíše zájmové skupiny, které tyto konflikty provokovali. Já mám za to, že Ukrajina nemá k Rusku daleko jak mentalitou, tak historií. Přejde mi to jako zbytečný konflikt.“

(muž, 25 let, Plzeň)

„Určitě tady, ale na Ukrajinu plánuju jezdit častěji. Mě se tady líbí. Konkrétně tady v Plzni se mi líbí. Není to ani malé ani velké město. Je to akorát. Já si to umím představit, že bych děti vychovávala tady. Určitě by bylo fajn vychovávat děti, tak jak jsem byla já, protože na venkově jsem měla takové zážitky, jako by tady asi neměly. Ale je to takové nemožné kvůli všemu a hlavně chci, aby studovaly tady. Na Ukrajině se musí za všechno platit, za zkoušky, za studium. Rodiče tam musí šetřit dítěti na studium, je to úplně něco jiného. Jsem hrozně ráda, že jsem měla dětství tam, a že od 13 jsem tady. Bylo to úplně přesně naplánované. Takhle to bylo dobře. Dětství tam bylo úžasné a studium a budoucnost je pro mě lepší tady. Jsem ráda, že si můžu uchovat vzpomínky. Když tam jezdím, tak si to užívám, úplně tam vypnu. I když tam pomáháme třeba pracovat dědovi s mamkou, tak si to užívám, všechno ty vzpomínky. Mám to půl na půl. Když jedu tam, tak jsem doma na Ukrajině. A když jsem tady, tak

jsem doma tady. Tam je rodný domov a vlastně tady už jsem taky doma. Nemůžu zapomenout na to, kde jsem se narodila.“

(žena, 21 let, Plzeň)

„Svoji budoucnost vidím pravděpodobně v České republice. Nerada bych se opět přesouvala jinam, mám zde rodinu, přátele, známé a nechtěla bych začínat od začátku někde jinde. Nijak se mi to nepříčí. Nemyslím si, že je na tom Česká republika tak zle, jak všichni rádi tvrdí. Osobně si myslím, že každá země má své plusy i mínusy. Co se týká současné situace na Ukrajině, nerada bych předstírala, že se nic neděje, ale řekla bych, že pro mě tato problematika nic neznamená a to je tak vše, co k tomu dokážu říct, politice nerozumím natolik, abych byla schopná si o současné situaci udělat určitý názor. Jinak doma bych řekla, že jsem tam, kde je má rodina, tudíž v České Republice.“

(žena, 17 let, Plzeň)

„O tomto problému by se dalo hovořit do nekonečna. Ve zkratce, kloním se k Rusku. USA ani EU se o Ukrajinu starat nebude a bez péče a dotací Ruska se ukrajinský systém do týdne sesype. Samozřejmě, každý si na to vytvořil nějaký názor a zaujal stanovisko. Bohužel, nedá se věřit všemu, co se píše v novinách a říká v televizních zprávách. Mám tu výhodu, že dostávám informace z první ruky, od lidí, co tam žijí a vidí na vlastní oči, co se děje, jak je to doopravdy s protesty a zásahy policistů apod.“

(muž, 23 let, Plzeň)

„Já jsem vyloženě proti té nové vládě, protože přišli ozbrojení a tohle nesnáším. Nikdo je nemůže uznávat, když přišli nelegálně a ozbrojení. Je to tam teď strašné. Zakázali ruštinu na Ukrajině, kde půlka lidí mluví rusky. Skoro všichni na východě a na Krymu mluví rusky, sice mají ukrajinské pasy, ale ty jim přidělili v určitém roce. Ale jejich rodný jazyk je ruština. A proto se lidé začali bouřit. Tady na ty české zprávy moc nekoukáme, spíše posloucháme ruské co se tam děje. Podle mě je za vším ještě nějaký jiný záměr, který zatím není tak patrný. Nemyslím si, že je tohle dobré vedení státu. V tomhle ohledu jsem tedy spíš pro Rusko.“

Protože to co se děje na Ukrajině je hrozné. Líbí se mi, jak se k tomu postavilo Rusko. Nabídlo pomoc všem ruskojazyčným rodinám na Ukrajině. A vydává jim ruské občanství. Ale je to těžké, je to teď taková informační válka. Každý říká, co se mu hodí.“

(žena, 25 let, Plzeň)

„Prožíváme to všichni, protože ta celková atmosféra tam. Je to hrozný, ale to už tam existuje dlouho takové problémy mezi Ukrajinou a Ruskem. Teď mi psala sestřenka, že tam k nim na vesnici jezdí vojáci a berou chlapi, aby nastoupili k nim. Teď jak je to horší, tak to hrotí. Asi se nestavím na žádnou stranu, já nějak to neřeším. Ale Rusko vždycky opovrhovalo Ukrajinou, i když jsem jezdila k moři na Krymu, tam všichni mluví rusky a opovrhovali těma, co mluvili ukrajinsky. Vždycky tam byli rozdíly. Když jsem si koupila časopis, tak byl v ruštině a kousek ukrajinsky. Televize jenom ruská, až teď poslední léta tam začali dávat ukrajinské programy. A proto my všichni umíme i rusky.“

(žena, 21 let, Plzeň)

„Jsem každopádně rád, že jsme z Ukrajiny odešli. Většinu rodiny máme tady, takže si myslím, že domov mám už tady. Teď bych se na Ukrajinu vrátit nechtěl, to ne. Neumím si to představit, jak by to tam vypadalo. Hlavně když vím, co se tam děje a jak to tam probíhá. To ale neznamená, že bych chtěl zapomenout na to, kde jsem se narodil nebo odkud pocházím. Moc dobře to vím a celá moje rodina tam odsud pochází a já se za to nestydím.“

(muž, 22 let, Plzeň)

Z výzkumu vyplývá, že povaha domova nemusí být jednoznačná. Identita jednotlivce umožňuje přijmout více sociálních světů, které považuje za domov. Pohled na domov a na to, kde se cítí doma, jsem získávala otázkou o jejich budoucnosti. Svoji budoucnost si většina v Česku dovede představit. Nevyjadřují žádný zásadní problém, proč by tady nedokázali žít. Na druhou stranu nechtějí zapomenout na svoji rodnou zemi, nebo to odkud pocházejí. Úvahy o návratu zpět nebo

představy o životě na Ukrajině se ani neobjevují. Jistou roli v tom hraje současná politická situace, která tam panuje. Názory na tuto situaci se dost liší. Někteří sice pocházejí z Ukrajiny, ale jejich rodným jazykem je ruština, což záleží na oblasti. Ti, co je jejich rodným jazykem ruština se i přiklání spíše k Rusku. Mnozí si neumí ani představit, co by je tam čekalo. Naopak se děsí toho, že by to mohlo narušit jejich hezké vzpomínky z dětství.

4 ZÁVĚR

V této práci, která je zaměřená na integraci 1,5 generace imigrantů z Ukrajiny, jsem se snažila podat celkový nástin integračního procesu, jimž potomci imigrantů procházejí. Práce pojednává o různých oblastech života, do kterých se imigranti začleňovali. Tyto oblasti byly vybrány na základě čtyř úrovní, na kterých můžeme sledovat proces integrace. V této práci jsem vycházela z nějakých teoretických konceptů, které mi byli nápomocné při přemýšlení o tomto tématu. Výzkumná část byla vytvořena na základě polo-strukturovaných rozhovorů s mými informátory. Je však důležité připomenout, že tyto výsledky nelze zobecnit, tedy vztáhnout je na celou 1,5 generaci imigrantů. Především z důvodu malého výzkumného souboru a také řetězového výběru informátorů, při kterém jsou do výzkumu vtahováni informátoři z jedné sociální sítě.

Děti imigrantů hned po příchodu do společnosti naráží na několik problémů, mezi které patří kulturní šok, adaptace na prostředí, překonání jazykové bariéry a předsudky ze strany většinové společnosti. Vnímání příchodu z velké části ovlivňuje věk dětí, čím nižšího věku tím lépe tuto situaci zvládne. Ve druhém případě se ukazuje, že výchova a hodnoty z původní země jsou přinášeny do nové společnosti a to způsobuje pro potomky imigrantů trochu problém, protože právě po příchodu jsou pro ně viditelné rozdíly mezi těmito dvěma světy. Vyžaduje to nějaký čas, než se v nové společnosti zorientují a začnou si zvykat na novou společnost.

Tento proces však netrvá příliš dlouho. Dalším problémem je odtržení od rodiny, kdy si to děti mnohdy hned po příchodu příliš neuvědomují, ale po nějakém čase se jim začne po příbuzenstvu stýskat. Výhodnější je, když přijde větší část rodiny, potom tyto starosti odpadají. Do země často jako první přišel někdo z rodiny a na základě doporučení přichází i další členové rodiny. Podle vyprávění informátorů se rodiče rozhodli opustit původní zemi téměř vždy z důvodů ekonomických a celkově nepříznivých podmínek pro život. Začátky v zemi po příchodu můžeme označit jako ty nejtěžší a stresující pro děti. Jako dvě rozhodující věci se zdá být zvládnutí jazyka a spolu s ním i vytvoření nových sociálních kontaktů. To byla hlavní strategie potomků imigrantů pro přizpůsobení se prostředí v nové zemi.

Překonání jazykové bariéry je jednou z nejdůležitějších podmínek úspěšné integrace pro imigranty. Opět začátky se ukazují jako náročné a komplikované, při nichž dochází k různým nedorozuměním. Pro děti je těžké být v cizí společnosti, ve které nerozumí ani jazyku a tím je pro vzdálený i kontakt s ostatními. Ovšem oproti první generaci jejich potomci absolvují vzdělávací systém, který je pro jejich integraci rozhodující. Všichni se shodli na tom, že jim škola opravdu hodně pomohla. Díky školnímu vyučování je jazyková bariéra rychle odstraněna a tím dochází i k vytvoření mnohých sociálních kontaktů a začlenění do společnosti. Většina se vyjadřovala, že proces učení se jazyka nebyl výrazně náročný a tím, že byli děti se vše rychle naučili. V procesu učení se ukazuje jako nejvíce náročné psaní čárek ve slovech, což se procvičováním také ztratí. Můžeme tedy tvrdit, že český jazyk si byla 1,5 generace úspěšně schopná osvojit jazyk. V rámci kulturní dimenze integrace získávají potomci imigrantů znalost jazyka a v určité míře se přizpůsobují místním hodnotám. To však neznamená, že by měli úplně potlačit původní kulturní prvky. Svůj rodný jazyk chtějí uchovat a nedochází k tomu, že by ho snad zapomněli. Jejich rodiče často český jazyk neovládají na takové úrovni jako jejich potomci, proto jsou děti zvyklé s nimi mluvit jejich rodným

jazykem. Dochází také k tomu, že jejich vyjadřování v domácím prostředí nabývá takové dvojjazyčné podoby, kdy střídavě používají oba jazyky. Uchování rodného jazyka považují za výhodné ohledně různých možností zaměstnání, ve kterých jej mohou využít.

Další obtížnou situací pro potomky imigrantů je reakce na ně jako na cizince ze strany většinové společnosti. To, že se ocitají v cizím a neznámém prostředí není jednoduché na druhou stranu ani nepřekonatelné, ale přijímací společnosti jim to neusnadňuje svojí stereotypní zatížeností. Všichni se setkali s nějakým projevem stereotypního chování. U většiny to nebylo nic, na co by nedokázali zapomenout a přejít. Samozřejmě narážky na jejich původ není nic příjemného obecně a zvláště v dětském věku. Vyjadřují se tak, že to nemohou vztahovat na všechny a nejsou všichni stejní. Mluví o tom, že všude jsou nějaké problémy a lepší i horší lidé. Snaží si to nebrat příliš osobně a takovým lidem se spíše vyhýbat, což mnohdy samozřejmě úplně nelze. Horší zkušenosti s lidmi zase nahrazují ty lepší. Někdo to také vztahoval směrem ke svým rodičům, že se s tím setkávají, protože ti mají ještě přízvuk. To je důvodem, kdy na ně členové většinové společnosti nahlíží jako na jiné a z východu. V tomto ohledu 1,5 generace problém nemá řekněme do chvíle, než řekne své jméno nebo se vyjadřuje o svém původu.

Na strukturální úrovni integrace jsem sledovala začlenění imigrantů do vzdělávacího systému a na trh práce. Vzdělávací systém má jednu z nejdůležitějších úloh v integračním procesu. Tím, že děti přicházejí do cílové země v nízkém věku, nastupují do školy, jež má velký význam pro jejich začlenění do společnosti. Školní systém umožňuje si plně osvojit jazyk přijímací země a nabízí mnohé kontakty, které jsou pro potomky imigrantů velmi důležité. Ve škole přicházejí do kontaktu s ostatními dětmi, které mohou imigrantům pomoci ohledně informací, a díky jejich přátelství jim nová země přestane být cizí. Celkově moji informátoři na školu vzpomínají rádi a často tam vznikly některé přátelské

vazby, které dodnes přetrvávají. Pokud imigranti přicházejí ve věku ještě před nástupem na základní školu, dostávají se ještě do lepší situace. V této oblasti je také významný přístup jak kolektivu dětí, tak učitelů. Právě to samozřejmě ovlivňuje vzpomínky na školu. Přístup spolužáků se odlišoval, ale většinou si děti imigrantů v kolektivu své přátele našly. Často se informátoři ale zmiňovali o přístupu učitelů, kteří mnohdy nereagovali, tak jak by očekávali a nebyli příliš ochotni jim pomoci. Tím, že 1,5 generace absolvovala vzdělávací systém, mohla plynule přejít na trh pracovní, což pro ně nebyl značný problém. Ukazuje se, že začlenění na pracovní trh probíhá téměř stejně, jako u kohokoli z většinové společnosti. Na trh práce přicházejí již bez jazykové bariéry a bez přízvuku, už obeznámeni s fungováním společnosti. Většina se ani nesešla s nějakým negativním přístupem ze strany většinové společnosti. Přejít na trh práce je ovlivněn charakteristikami lidského kapitálu, strukturou trhu práce a systémem vzdělávání. Jejich znalost rodného jazyka se jeví jako výhodná v oblasti pracovní. Hodně je využívána a žádaná ve sféře hotelnictví, kde s touto znalostí byli vítáni a vůbec v oblasti podnikání.

Sociální dimenze integrace odkazuje k vytváření sociálních kontaktů a k okolnostem, které do toho vstupují. Navazování nových kontaktů je dalším důležitým aspektem v procesu integrace. Pro vytvoření kontaktů je podmínkou překonání jazykové bariéry. V prvních chvílích, kdy neuměli jazyk, navázat kontakt se jevílo jako téměř nemožné. S překonáním jazykové bariéry jim pomohla škola a někomu i doučování, které navštěvovali. Postupem času, kdy si osvojili jazyk, mohli vytvářet i mnohé sociální kontakty. Pro potomky imigrantů je charakteristické, že se zpočátku cítili ve společnosti cize a v navazování kontaktů byli ostýchaví. Čím rychleji si jsou schopné osvojit jazyk tím je navazování kontaktů snazší. Klíčovou roli plní škola, ve které získávají znalost jazyka a navazují první kontakty. Jistou překážkou v navazování kontaktů jsou předsudky a stereotypy. V počátcích se také ukazují povahové a

hodnotové rozdíly, kdy se moji informátoři vyjadřují o rozdílných zájmech. V tomto ohledu hraje roli čas, protože postupně si najdou přátele a osvojí si fungování nové společnosti, tím má tato rozlišnost tendenci se snižovat.

V závěrečné části na identifikační úrovni jsem se zaměřila na identifikaci 1,5 generace, jejich vnímání domova a plánování budoucnosti. Dalo by se říci, že identita imigrantů je někde na rozhraní mezi jejich původní zemí a současnou, ve které žijí. S původní zemí je stále poji to, že je to místo jejich narození, dále to jsou jejich vzpomínky a kontakty s rodinou a příbuzenstvem. V domácím prostředí s rodinou používají rodný jazyk, protože je to pro ně přirozenější a jejich rodiče často nejsou na takové jazykové úrovni jako oni. Nechtějí zapomenout na místo, kde se narodili ani na jejich rodný jazyk. Tím, že doma mluví často rodným jazykem nebo nějakou kombinací, udržují kontakt s příbuznými z původní země a slaví ukrajinské svátky, si svůj původní domov stále připomínají. V takovém případě je pro ně těžké spojovat si domov pouze s jedním místem. Je to způsob, jak se vyrovnat s touto situací, v níž se zcela nemohou rozhodnout, jaký domov přijmout za vlastní. To vede k existenci dvou domovů a příslušnosti ke dvěma sociálním světům. Většina se Česku cítí jako doma, ale není to úplně jednoznačné. Většina slaví oboje svátky jak české tak ukrajinské nebo ruské. S jazykem je to podobné disponují oběma a ani jeden z nich nechtějí zavrhnout. I když se většina shodla na tom, že svoji budoucnost chtějí směřovat směrem sem v Česku, na svůj původní domov zapomenout nechtějí. Na Ukrajinu nemají v plánu se vrátit, někdo z informátorů občasně navštěvuje známé, ale o budoucnosti tam nepřemýšlejí. Také se přiklání k vyjádření, že jejich domov spojují s rodinou. Do této úvahy vstupuje i současná situace Ukrajiny. Mnozí z nich si ani nechtějí představit, jak to tam vypadá. Vyjadřují obavy z toho, že by to mohlo narušit jejich hezké vzpomínky na rodný domov. Také se přiklání k vyjádření, že jejich domov spojují s rodinou.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Bareš, Pavel a Horáková, Milada, 2011. The Immigrant Family in the Integration Process. In: *Migration, Diversity and Their Management*. Praha: Institute of Ethnology of the AS CR, v.v.i., s.103-111. ISBN 978-80-87112-46-5.

Bittnerová, Dana a Moravcová, Mirjam, 2010. Sociální a kulturní různost v mezietnickém soužití. In: *Etnické komunity v kulturní a sociální různosti*. Praha: FHS UK, 9-13. ISBN 978-80-87398-08-1.

Castles, Stephen, Korac, Maja and Vasta, Ellie, ed., 2003. *Integration: Mapping the field*. London: Home Office Immigration Research and Statistics Service (IRSS).

Crul, Maurice, Schneider, Jens and Lelie, Frans, 2012. *The European Second Generation Compared. Does the Integration Context Matter?* Amsterdam: Amsterdam University Press. ISBN 978-90-8964-443-5.

Disman, Miroslav, 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.

Drbohlav, Dušan, ed., 2010. *Migrace a imigranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. 978-80-7419-039-1.

Drbohlav, Dušan a Ezzeddine-Lukšíková, Petra, 2004. *Výzkumná zpráva: Integrace cizinců v ČR*. Praha: Mezinárodní organizace pro migraci.

Eriksen, Thomas Hylland, 2007. *Antropologie multikulturních společností*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Triton Praha/Kroměříž. ISBN 978-80-7254-925-2.

Feyter, De Johnson Jessica and Winsler, Adam, 2010. Disentangling Nativity Status, Race/Ethnicity, and Country of Origin in Predicting the School Readiness of Young Immigrant Children. In: *Immigration,*

Diversity, and Education. New York: Taylor and Francis, s. 51-52. ISBN 978-0-415-45627-2.

Heckmann, Friedrich ed., 2003. *The Integration of Immigrants in European Societies*. National Differences and Trend sof Convergence. Stuttgart: Lucius & Lucius Verlagsgesellschaft mbH. ISBN 3-8282-0181-4.

Heckmann, Friedrich, 2008. *Education and Migration*. Strategies for Integrating Migrant Children in European Schools and Societies. European Commission. ISBN: 978-92-79-12804-2.

Kastová, Verena, 2012. *Být sám sebou: pocit vlastní hodnoty a zkušenosti identity*. 1. vyd. Brno: Emitos. 978-80-87171-35-6.

Klvačová, Petra, 2012. *Biografie a identity cizinců usilujících o integraci do české společnosti*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství ČVUT. ISBN 978-80-86729-79-4.

Košťálová, Petra, 2012. *Stereotypní obrazy a etnické mýty*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. Studie, sv. 79. 978-80-7419-093-3.

Leontiyeva, Yana a Nečasová, Mirka, 2009. Kulturně blízcí? Integrace přistěhovalců ze zemí bývalého Sovětského svazu. In: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, s. 147-149. ISBN 978-80-7419-023-0.

Pešková, Michaela, 2006. Vztah české společnosti k cizincům z bývalého Sovětského svazu. In: *Jsem imigrant*. Plzeň: FF ZČU, 29-32. ISBN 80-87025-07-5.

Pořízková, Hana, 2009. Privilegovaní druzí aneb sociální integrace cizinců z vyspělých zemí. In: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, s. 71-73. ISBN 978-80-7419-023-0.

Půtová, Barbora, 2012. From Traditional to Global Diaspora. In: *Adaptability as a Consequence of Ethnomobility*. Prague: National Museum, s. 112. ISBN 978-80-7036-368-3.

Radostný, Lukáš, 2010. Začleňování cizinců do českého vzdělávacího systému. In: *Etnické komunity v kulturní a sociální různosti*. Praha: FHS UK, 146-148. ISBN 978-80-87398-08-1.

Rákoczyová, Miroslava a Pořízková, Hana, 2009. Sociální integrace přistěhovalců. In: *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, s. 23-35. ISBN 978-80-7419-023-0.

Rumbaut, G. Rubén, 2012. Generation 1.5, Educational Experiences of. In: *Encyclopedia of Diversity in Education. Thousand Oaks* [online]. CA: SAGE Publications, [cit. 10.4.2014]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2182167

Sartori, Giovanni, 2011. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. 2. vyd. Praha: Dokořán, s.r.o. PNK, 5. ISBN 978-80-7363-380-6.

Silverman, David, 2005. *Jako robíť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar, a. s. Pegas, 8. ISBN 80-551-09044.

Sládek, Karel, 2010. *Ruská diaspora v České republice*. Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-87378-49-6.

Soukup, Václav, 2000. *Přehled antropologických teorií kultury*. 1. vyd. Praha: Portál. 80-7178-328-5.

Szaló, Csaba, 2007. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 978-80-7325-136-9.

Toušek, Laco, 2012. Vybrané aspekty metodologie aplikované antropologie. In: Hirt, T., Zíková, T., Toušek, L. a kol. *Vybrané kapitoly*

z aplikované sociální antropologie. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, s. 38-63. ISBN 978-80-261-0122-2.

Trbola, Robert a Rákoczyová, Miroslava, 2010. *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*. Praha: VÚPS, v.v.i. ISBN 978-80-7416-067-7.

Trlifajová, Lucie a Cieslarová, Veronika, 2009. Situace ukrajinských rodin v ČR a role rodiny. In: Pavlíková, Eva, Sládek, Karel, ed. *Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR*. Praha: Kosmas, s. 77-79. ISBN 978-80-86818-95-5.

Vávra, Martin, 2009. Postoje k cizincům. In: *Postoje k imigrantům*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, v.v.i., 17-30. ISBN 978-80-7330-173-6.

Vojtíšková, Kateřina, 2012. *Vzdělávání dětí cizinců na pražských základních školách* [online]. Časopis Naše společnost, [cit. 15.3.2014]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/2012-2/vzdelavani-deti-cizincu-na-prazskych-zakladnich-skolach>

6 RESUMÉ

Bachelor's thesis deals with the process of integration of 1,5 generation immigrants. The work focuses on the overall integration process of immigrants' children from their arrival to the perception of their homes and future. Compared to the second generation have had the experience of migration, while the second generation in the receiving country has been born. Children come at an early age with their parents, who decided to migrate often for economic or political reasons. Life in Ukraine the family did not bring what they expect from him and with the idea of better conditions for their children come in the Czech Republic. Coming to a foreign country is, of course, intervention in the life and a big change. Beginnings are difficult for children and largely depends on their age coming into the country. If the age of the children is lower, they are able to easily and quickly integrate into society without major problems. The education system is very important for children because it helps them master the language, establish social contacts and prepare for the transition to the labor market. Integration is not an easy process and mainly takes time. Successful integration depends on the access of immigrants and the host society. The integration process takes place at four levels, namely the structural, cultural, social and identification. In the structural level, the work focuses on integration in education and employment system. On the cultural level I pursue cultural and attitudinal changes immigrants. Social integration refers to contacts and social relations in society. In the final dimension of identification the work deals about their identifying, perceptions of home and vision of the future. This work attempts to explain some problems that are closely related to the migration process. It includes adaptation, overcoming language barriers, the pressure that is created on identity and discrimination. In this work I used some theoretical concepts that were helpful to me in thinking about this topic. The research part was created based on semi-structured interviews with my informants.

